

Arkeologisk utredning och förundersökning

Gnista

Danmarks Kumla 1:4 m.fl.
Raä 62:1 & 63:1
Danmarks socken
Uppland

Andreas Hennius, Malin Lucas & Hans Göthberg

Arkeologisk utredning och förundersökning

Gnista

Danmarks Kumla 1:4 m.fl.
Raä 62:1 & 63:1
Danmarks socken
Uppland

Andreas Hennius, Malin Lucas & Hans Göthberg

Omslagsbild: Runstenen och gravfältet vid Gnista som det framställs i Peringskiölds Monumenta Uplandica 1710. Runstenen är numera förkommen och den ursprungliga platsen är okänd. I området syns idag endast den nu förundersökta Gnistahögen (U972, Vaksala sn).

Upplandsmuseets rapporter 2012:04
ISSN 1654-8280

Bearbetning av foton där inget annat anges: Malin Lucas & Andreas Hennius
Bearbetning av planer där inget annat anges: Malin Lucas & Andreas Hennius
Bearbetning av historiska kartor: Hans Göthberg
Vetenskaplig granskning: Hans Göthberg

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/1674

© Upplandsmuseet, 2012

Upplandsmuseet, Fyristorg 2, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00. Telefax 018 - 69 25 09
www.upplandsmuseet.se

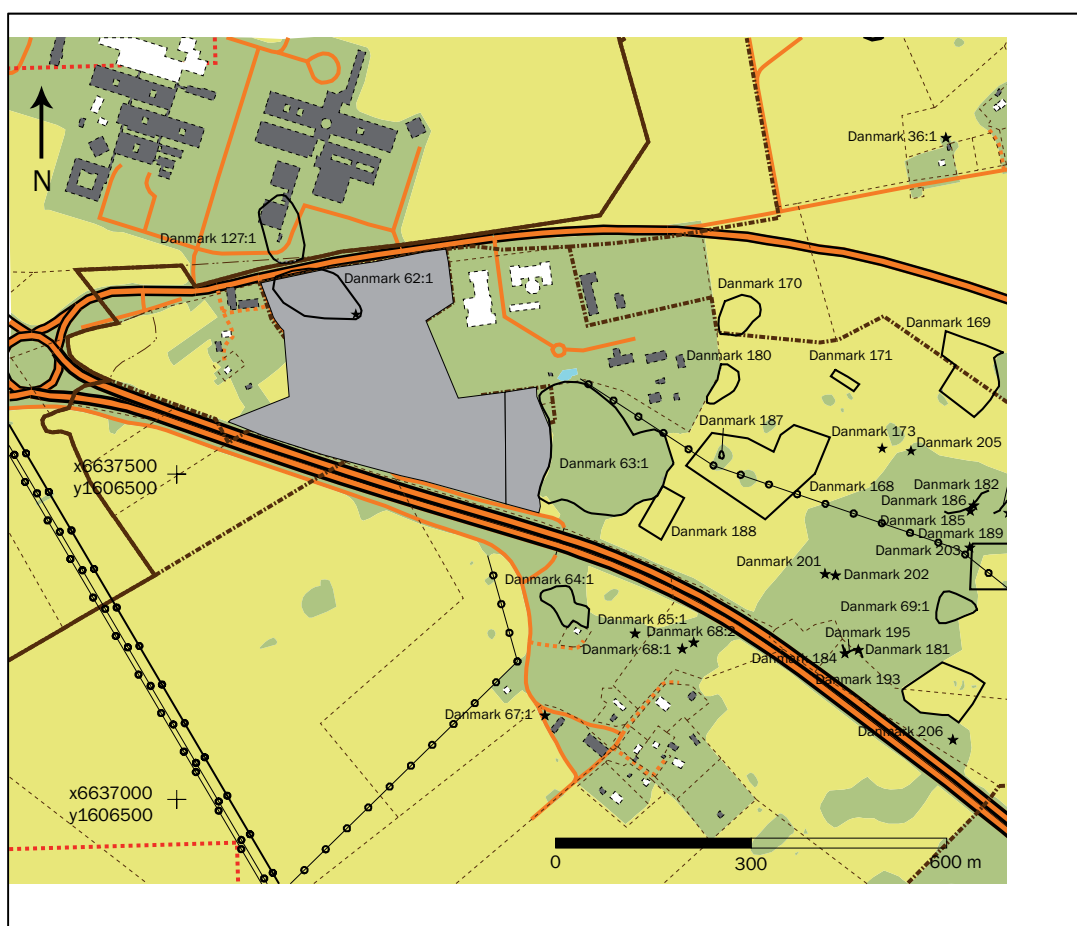
Innehåll

Inledning	6
Topografi	7
Historiska uppgifter och äldre lantmäterikartor	7
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar	8
Utredning och förundersökning Danmark 63:1	11
Syfte och genomförande	11
Undersökningsresultat	12
Sammanfattande diskussion	21
Förundersökning Danmark 62:1	22
Bakgrund	22
Syfte och metod	23
Undersökningsresultat	24
Sammanfattande diskussion	35
Administrativa uppgifter	38
Utredning och förundersökning av Danmark 63:1	38
Förundersökning av Danmark 62:1	38
Referenser	39
Litteratur	39
Upplandsmuseets arkiv	40
Lantmäteriakter	40
Bilaga 1. Anläggningar	41
Bilaga 2. Fynd	43
Bilaga 3. Osteologisk bedömning	44

Inledning

Vid Gnista i Uppsalas sydöstra utkant planerar ICA ett nytt handelsområde med tillhörande parkeringar och andra installationer (figur 1). Eftersom flera fornlämningar finns registrerade i närområdet genomförde Upplandsmuseet under 2011 arkeologisk utredning och förundersökningar på platsen (figur 2).

I följande rapport redovisas resultaten från dessa arbeten. I första delen presenteras den arkeologiska utredningen av hela området samt förundersökning i avgränsande syfte av fornlämning nr 63:1 i Danmarks socken. Dessa arbeten genomfördes under våren 2011 och rapporttexten har skrivits av Malin Lucas. I rapportens andra del presenteras förundersökningen av Danmark 62:1 med omkringliggande ytor vilken genomfördes på hösten 2011. Denna del har skrivits av Andreas Hennius. I en gemensam inledande del presenteras topografi, fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar i området. Hans Göthberg har författat ett kapitel om historiska uppgifter och äldre lantmäterikartor.

Figur 1. Utsnitt ur fastighetskartan med planerat exploateringsområde och i texten omnämnda fornlämningar markerade. Skala 1:12000.

Fornlämningarnr	Typ	Kommentar
Danmark 182	Stensträng	Ca 80 m l och 1 m bred. Fast fornlämning. Frölund, P. 2008.
Danmark 195	Stensträng	Ca 50 m l och 1 m bred. Fast fornlämning. Referens se ovan.
Danmark 205	Hällristning	1 skålgrop. Botark, Sven-Gunnar Broström och Roger Wikell, 2008.
Danmark 186	Stensättning	Stensättning, rund, övertorvad, 5-6 m diam, Frölund, P. 2008.
Danmark 203	Hällristning	1 skålgrop. Botark, Sven-Gunnar Broström och Roger Wikell, 2008.
Danmark 68:2	Hög	Rest av hög, 8 m i diameter, 0,6-0,7 m h.
Danmark 62:1	Hög	Gnistahögen
Danmark 184	Stensättning	Rund stensättning 5-6 m i diameter. Se Frölund, P. 2008.
Danmark 68:1	Stensättning	Cirka 8 m i diameter 0,2-0,3 m hög.
Danmark 201	Hällristning	2 skålgropar. Botark, Sven-Gunnar Broström och Roger Wikell, 2008.
Danmark 206	Hällristning	1 skålgrop. Botark, Sven-Gunnar Broström och Roger Wikell, 2008.
Danmark 202	Hällristning	1 skålgrop. Botark, Sven-Gunnar Broström och Roger Wikell, 2008.
Danmark 67:1	Runristning	Runsten
Danmark 185	Stensättning	Rund stensättning 5-6 m i diameter. Frölund, P. 2008.
Danmark 36:1	Stensättning	Stensättning? Bevakningsobjekt.
Danmark 65:1	Hög	Hög 15 m i diameter, 1,8 m hög,
Danmark 173	Härd	Bevakningsobjekt, arkeologisk utredning 2004. Göthberg, H. 2004.
Danmark 64:1	Gravfält	3 högar, 8 runda stensättningar och en rest sten.
Danmark 189	Boplats	En härd och ett stolphål påträffades vid utredning. Frölund, P. 2008.
Danmark 170	Boplats	Undersökt. Ett cirka 35 m långt hus, f.Kr/e.Kr. Henniuss, A. Manus.
Danmark 63:1	Gravfält	84 runda stensättningar, 9 rektangulära, 1 rektangulär stenkrets. 3 kvadratiske stensättningar, en triangulär samt två resta stenar.
Danmark 188	Boplats	Två härdar vid utredning. Frölund, P. 2008.
Danmark 171	Härd	Två härdar och två mörkfärgningar vid utredning. Göthberg, H. 2004.
Danmark 127:1	Gravfält	Vikingatida gravfält. Delvis undersökt.
Danmark 69:1	Gravfält	1 hög och 9 runda stensättningar.
Danmark 169	Boplats	Undersökt och borttagen. Nio hus. Romersk järnålder –folkvandringstid.
Danmark 187	Hällristning	Hällristningsområde. 98 skålgropar och 5 rännen. I block och på berghäll. Botark, Sven-Gunnar Broström och Roger Wikell, 2008.
Danmark 180	Boplats	Undersökt och borttagen. Två hus. Folkvandringstid. Henniuss, A. manus.

Figur 2. Tabell över de i figur 1 markerade fornlämningarna

Topografi

Undersökningsområdet vid Gnista ligger i sydöstra delen av Uppsala, mellan Väg 282 mot Almunge i norr och infarten mot Uppsala i söder och väster om brandstation Viktoria. Större delen av ytan utgörs idag av en golfbana med allehanda modifieringar av landskapet, vilka i varierande grad påverkat den ursprungliga markytan. Området är flackt och relativt låglänt med höjder över havet mellan 7 och 12 meter.

Historiska uppgifter och äldre lantmäterikartor Hans Göthberg

Utredningsområdet omfattar mark som har varit uppsplittrad på flera ägor. I söder Säby och norr därom Överkumla, Nederkumla och Norrby. Dessa byar har sina tidigaste omnämmanden under 1200-1300-tal (DMS 1984). Det aktuella området hade ingen nära kontakt med byarnas bebyggelse, vilka låg längre söderut för Säby, ett stycke österut för

Över- och Nederkumla, samt i nordöst Norrby. De tre sistnämnda byarnas ägor hade bandformad struktur i denna del, vilket antyder ett samband (Göthberg 2007).

För dessa byar finns äldre lantmäterikartor i olika utsträckning från 1600-tal och framåt. Kartorna visar en något olikartad utveckling för den aktuella delen. För Säbys del visar redan den äldsta kartan från 1640 att den aktuella delen av utredningsområdet i sin helhet utgjordes av åker. Den enda skillnaden är att kartorna 1734 och 1760 visar att vägen till Säby anslöt till den kulle som utgör utredningsområdets avgränsning i sydost och rymmer gravfältet Danmark 63. Däremot visar kartan 1808 en väg rakt över åkrarna mot Säby, vilket delvis var en föregångare till den nuvarande vägsträckningen.

För de tre andra ägorna finns avbildningar från 1640 endast för Norrby. Den del som berörs av utredningsområdet utgjordes av betesmark. Förmodligen redan då fanns vägen mellan Gnista och Kumla och vidare mot Funbo. Senast 1709 hade en ny vägdragning in mot Uppsala tillkommit, vilken var en föregångare till nuvarande Kungsängsleden (se Wessén & Jansson 1953:115). En karta från 1709 för Norrby visar att den berörda delen av ägorna delvis hade börjat uppodlats. Inom den norra delen, invid vägen fanns däremot ett soldattorp och på höjden nordväst om ytan fanns en väderkvarn. En karta över Överkumla från 1711 visar dock att dess motsvarande del fortfarande utgjordes av betesmark.

En fortsatt uppodling visas av en karta för Norrby från 1764 där två rundade impediment fanns i den norra delen, varav ett hyste soldattorpet. Norr om vägen fanns både på kartorna från 1711 och 1764 ett rundat impediment. Kartan över Nederkumla från 1779 visar ytterligare ett rundat impediment i åkermark. Impedimentet motsvarar gravhögen Danmark 62:1 (se figur 3). En möjlig konsekvens är att även de andra rundade impedimenten på Norrbyns ägor kan ha varit gravar. Även Överkumlas del hade uppodlats till åker enligt en karta från 1764, varför sannolikt även den åkermark som visas på kartan över Nederkumla från 1779 var nyligen uppodlad. Arbetsområdets anknötning till Gnista finns först genom omfördelningar av mark efter laga skiftet 1857.

Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

”På Gnista ägor och Norby vtjord, midt emot Gnista tää, thär gamle Wägen framkommer, och then nye Wägen sammanstöter, löpandes från Vpsala Stad till Fundbo sochn, stanna Wij litet at beskåda the fornas häfd. Ty här wid landzwägen emillan Gnista tää och Norby Wäderqvarn, är nyligen vthu jorden vpfunnen en Runesten, liggande Wid en gammal fyrkantig stenlagd Ättegraf; kring hwilken finnas i nejden Wid pass 80 stycken Ättehögar; och ännu strax här hos på Kumla ägor i Danmark sochn, finnas äfwen så 83 högar och ringlar, af hwilka Norby bönderne nyligen vpkört några till Åker.” På detta sätt beskriver Peringskiöld området vid Gnista i Monumenta Uplandica 1710. Runstenen är idag försvunnen och den exakta platsen går inte att fastställa men Väderkvarnsbacken ligger strax väster om det nu aktuella området och landsvägen har kommit fram någonstans i den norra delen. På Peringskiölds avritning av stenen syns flera mycket stora gravhögar (se framsidesbild). För inskriptionen på stenen är vi helt hänvisade till Peringskiölds avritning och tolkning av texten till ”Ingwar och Trofast samt Husrik läto skrifwa på Steen åt then goda Hielten Styrbjörn. Enligt Wessén och Jansson är denna tolkning inte helt tillförlitlig (Wessén och Jansson 1953:117).

Figur 3. Sammanslagna kartor över Nederkumla 1779 nederst och Norrby 1764 överst. Förundersökningsområdet för Danmark 62:1 markerat med streckad linje. Impedimentet med gravhögen ligger i den sydöstra delen av förundersökningsområdet.

Utifrån Peringskiöld kan man möjligtvis dra slutsatsen att flera gravar funnits i området för de nu aktuella undersökningarna. Endast en grav är idag synlig ovan mark, den så kallade Gnistahögen (Danmark 62:1), en hög av yngre järnålderstyp, belägen i den norra delen av undersökningsområdet. Gravhögen beskrivs i fornlämningsregistret som varandes 16 m i diameter och cirka 2,3 m hög. I det äldre kartmaterialet verkar det som att högen varit ännu större. Högen skadades i början av 1970-talet då den södra sidan schaktades bort av den dåvarande markägaren. Denne hade av en föregående markägare fått veta att högen utgjordes av en lerbög som lagts upp i sen tid, varpå han ville avlägsna denna, för att underlätta odling. Vid besiktning av skadan kunde konstateras att den var cirka 5 meter stor, och det påträffades flisor av brända ben i högfyllningen tillsammans med en klump bränd lera. Botten syntes vara stenrik och tolkades som delar av ett kärnröse. Huruvida de påträffade brända benen härrörde från en centralt belägen begravning eller en sekundärbegravning gick inte att avgöra, vilket också innebär att det inte går att säga hur mycket av graven som är intakt. En anteckning finns även om att den frilagda botten av högen plöjts. Graven återställdes under övervakning av Upplandsmuseets antikvarie Lars Gezelius (Upplandsmuseets arkiv Dnr 731/73, 732/73 och 573/73). Högens toppiga utseende har troligen att göra med denna återställning. Uppgiften om att högen skulle vara en naturlig lerbög kan mycket väl härröra från att material har påförts på den ursprungliga graven i senare tid, varför inte heller dess ursprungliga form och storlek går att avgöra.

Cirka 100 m nordväst om Gnistahögen, norr om väg 282 finns gravfältet Danmark 127:1. Vid en arkeologisk undersökning 1976 undersöktes där tre brandgravar, varav två hade överbyggnader i sten. Fyndmaterialet utgjordes av bland annat svärd, hästutrustning,

dräkt detaljer, pilspetsar, pärlor, sköldbuckla och keramik. Gravarna var skadade men vittnar om att det funnits ett gravfält med rika gravfynd från vikingatid. Det konstaterades också att gravfältet inte avgränsades och att man inte känner till den totala utsträckningen (Melander-Knutsson 1976). Topografiskt ligger såväl högen som de undersökta gravarna på ett mindre höjdråk och de kan ha ingått i det gravfält Peringskiöld omnämner.

I den sydöstra delen gränsar området till det registrerade gravfältet Danmark 63:1. På gravfältet finns cirka 100 gravar registrerade fördelat på 84 runda stensättningar, nio rektangulära stensättningar, en rektangulär stenkrets, tre kvadratiska stensättningar, en triangulär stensättning och två resta stenar.

Undersökningsområdet vid Gnista ligger i ett område där det under senare år undersökts ett stort antal fornlämningar. Majoriteten har berört enskilda anläggningar från yngre bronsålder/förromersk järnålder (exempelvis Danmark 38 & 164 (Persson et al. 2002; Aspeborg et al 1997)) och boplatser daterade till romersk järnålder/folkvandringstid, framförallt belägna öster och nordöst om det nu aktuella området (exempelvis Danmark 170, 180, 168 & 169 eller Vaksala 297 & 386 (Hennius ms; Göthberg 2007)). Undersökta gravar i området härrör främst från yngre bronsålder, förromersk järnålder och vikingatid (exempelvis Danmark 38, 167, 150 & 126 eller Uppsala 89 (Persson et al. 2002, Eklund & Bäckström 2004; UM 112/68, Sjöling 2007)). Ett gravfält från yngre järnålder med rika gravgåvor undersöktes nyligen vid Inhåleskullen (Vaksala 155). Detta gravfält undersöktes i sin helhet, vilket är mycket ovanligt i Uppsala. Rapporten är under utarbetande men här finnas dateringar till bland annat vendeltid, där ett av de mer spektakulära fynden utgörs av fragment av en hjälm (UV blogg och Seiler, muntligt). Få gravar har fått dateringar samtida med de undersökta boplatserna från romersk järnålder. Gravformer som på typologiska grunder kan dateras till äldre järnålder finns dock spridda i området.

Uppsalas sydöstra utkant, inom Danmarks socken och anslutande delar av Vaksala och Uppsala socknar, är rikt på fornlämningar. Lämningar som kan antas vara från bronsålder och äldsta järnålder så som skärvestenshögar eller daterade boplatzlämningar förekommer, men i en relativt liten omfattning. Detta innebär sannolikt att området under denna period utnyttjades intermittent för fiske och extensiv boskapsskötsel. Området ökar i betydelse under romersk järnålder, då en betydligt högre andel lämningar förekommer. Troligen har en snabb expansion inträffat, vilket lett till mer högfrekvent nyttjande av markerna med jordbruk och boskapsskötsel. Sannolikt hör det förhållandevis sena ianspråktagandet av marken ihop med områdets generella låglänthet, där markerna på grund av landhöjningsförloppet inte kunnat nyttjas tidigare.

Utredning och förundersökning Danmark 63:1

Malin Lucas

I början av maj (2-13) 2011 utförde Upplandsmuseet en arkeologisk utredning och förundersökning i området. Undersökningen genomfördes efter beslut av länsstyrelsen (dnr 434-4758-10). Fältarbetet utfördes av Malin Lucas och Andreas Hennius och rapporten har sammanställts av Malin Lucas.

Syfte och genomförande

Förundersökningen genomfördes i syfte att avgränsa gravfältet, Danmark 63:1 och utredningen syftade till att lokalisera tidigare okända fornlämningar inom det övriga området. I anslutning till Danmark 63:1 kunde man tänka sig att främst anläggningar, såsom härdar, knutna till ceremonier i anslutning till gravfältet kunde finnas. Det var mindre troligt att gravanläggningar skulle vara belägna här, då området var relativt låglänt. I övrigt förväntades boplatzlämningar kunna finnas över större delar av området och i anslutning till Gnistahögen fanns möjligheten att överplöjda gravar kunde påträffas, särskilt i området mellan högen och väg 282. Även i detta område fanns möjligheter att påträffa anläggningar förknippade med ceremonier i anslutning till gravarna.

Efter en översiktlig fotografering av området grävdes schakt med grävmaskin. Dessa grävdes i allmänhet med enkel skopbredd men i förundersökningsområdet närmast gravfältet huvudsakligen med dubbel. I vissa fall togs även något större ytor upp i anslutning till framkomna anläggningar.

Schakt, topografiska och arkeologiska objekt mättes in med GPRS. Även golfbaneinstallationer mättes in för att få en bild av de störningar dessa orsakat.

En översiktlig genomsökning med metalldetektor gjordes, huvudsakligen i området kring högen i syfte att undersöka om rester av överplöjda gravar i form av metallföremål förekom.

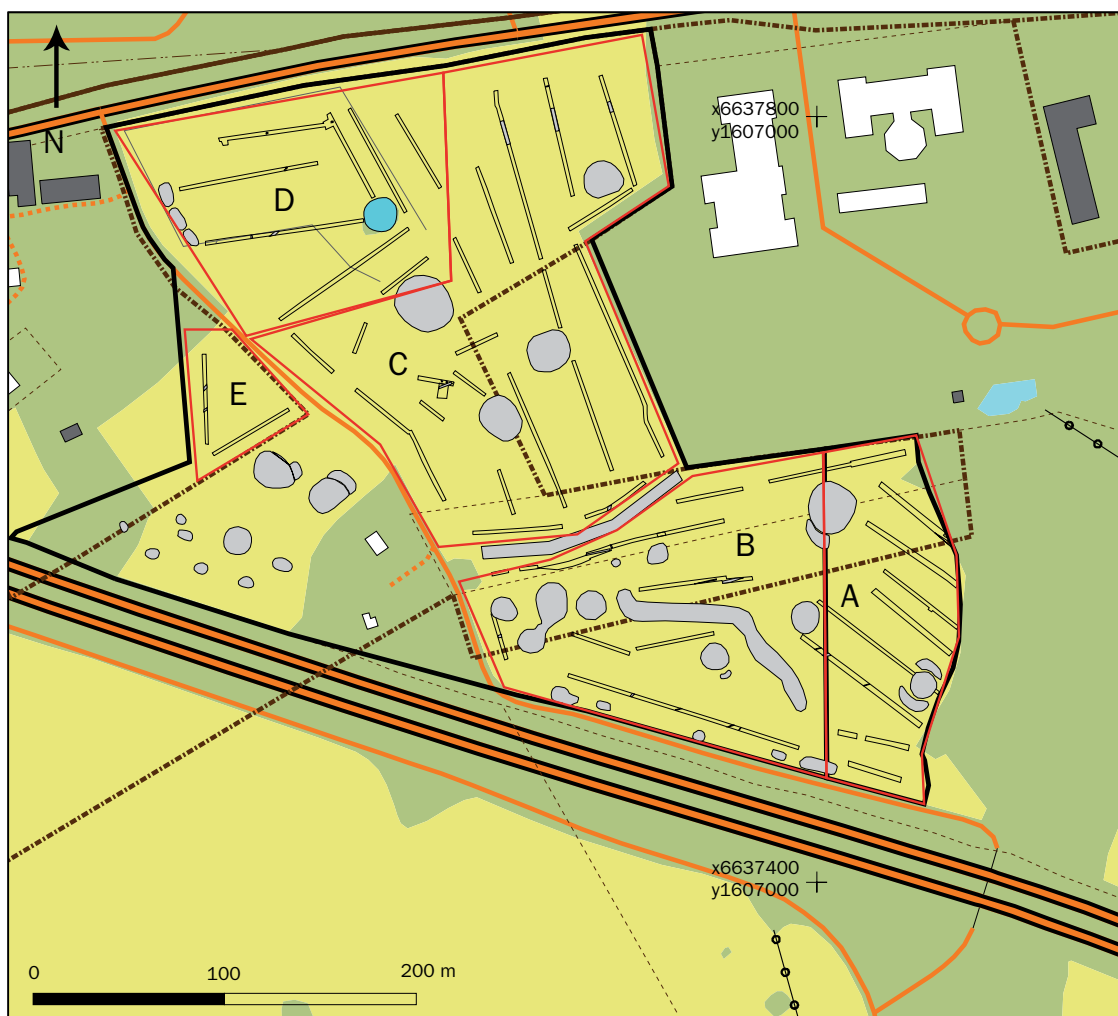
Enstaka arkeologiska objekt undersöktes i syfte att avgöra huruvida de var av förhistoriskt ursprung men i allmänhet beskrevs och fotograferades endast de framkomna objekten.

Figur 4. Foto av störningar i schakt inom område A. Foto mot öster, Malin Lucas, Upplandsmuseet.

Undersökningsresultat

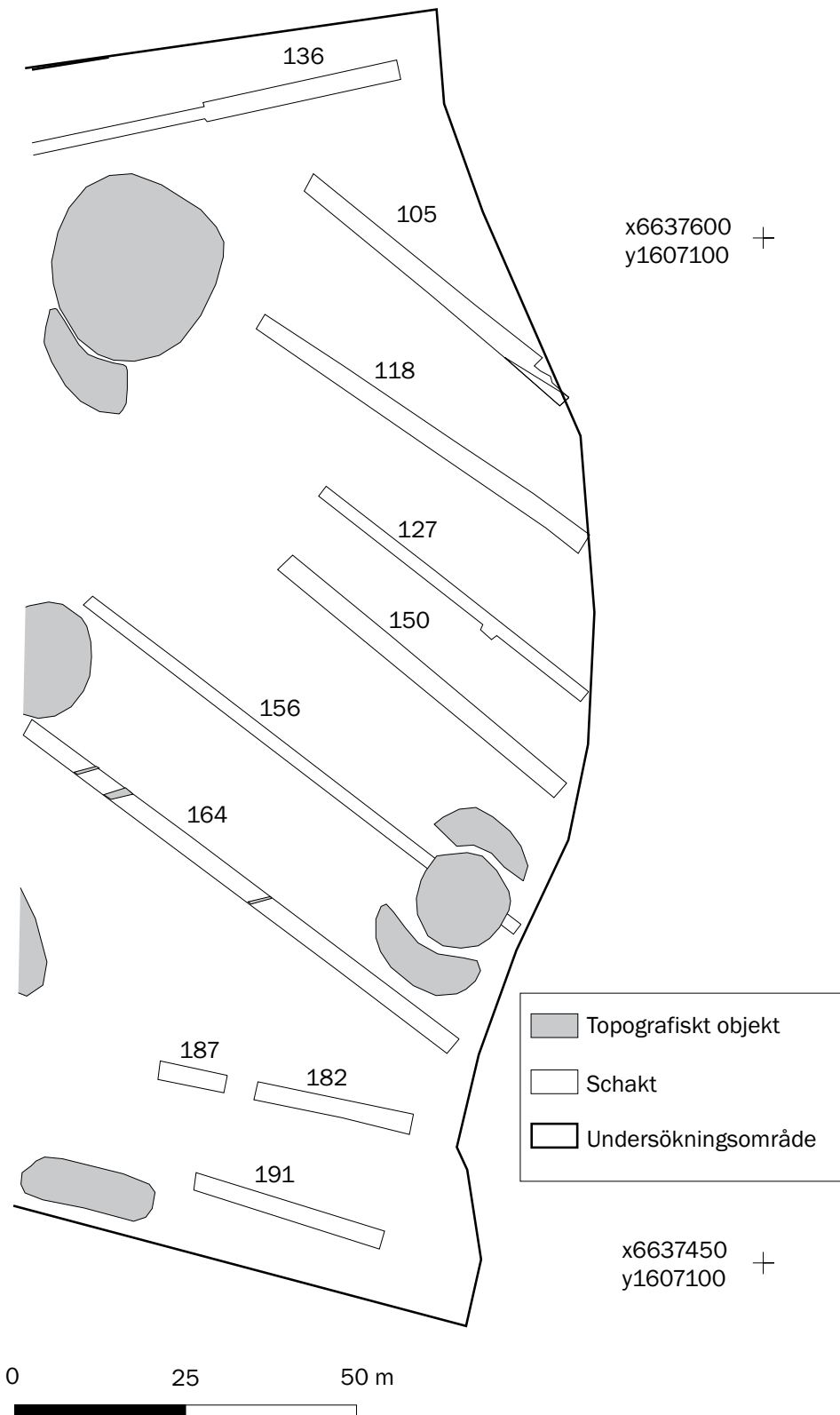
Med tanke på områdets storlek kommer beskrivningen av resultaten att delas in i några mindre underområden, där förundersökningsområdet kommer att benämnas yta A, resten av området söder om utslagsplatsen yta B. Området norr om utslagsplatsen, utom området kring Gnistahögen, yta C, området runt högen yta D och slutligen området väster om vägen yta E (se figur 5).

Figur 5. Undersökningsområdet indelat i underområden. Skala 1:4000.

Yta A, förundersökning väster om gravfältet Danmark 63:1

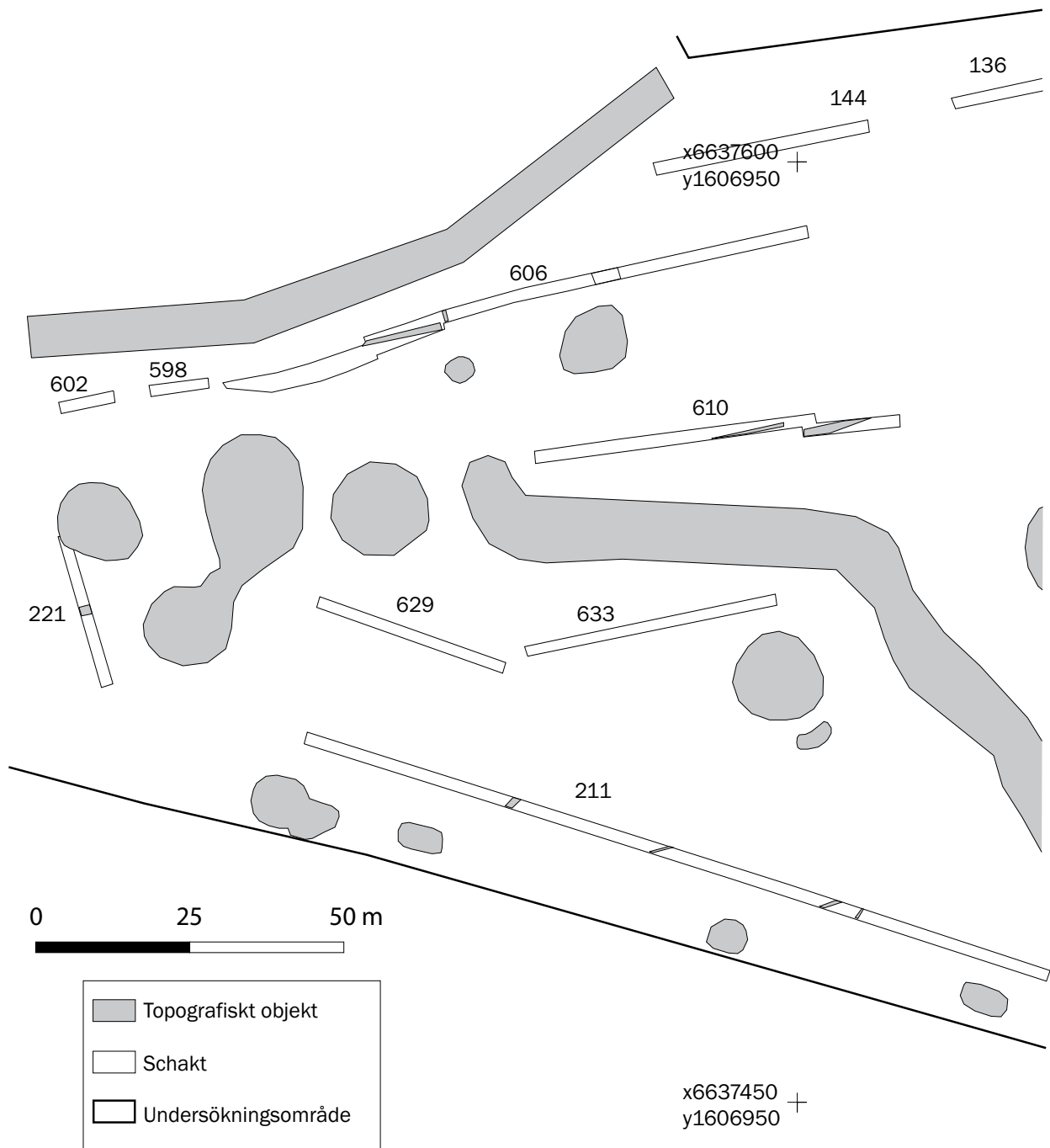
I området grävdes tio schakt (se figur 6). Ytan var i vissa partier störd av golfinstallationer i form av bland annat hinder, greener och bevattningsanläggningar. En stor mängd dräneringsrör och bevattningskablar fanns även, vilka i vissa fall var nedgrävda under matjorden och i vissa fall låg i matjorden (se figur 4). Matjordsdjupet uppgick till cirka 0,30 meter varpå naturlig glaciärra vidtog. Några äldre diken kunde också iaktas i ett par av schakten. Enstaka stenar fanns allra närmast impedimentet med gravfältet men de var få, naturliga och upphörde snart. Inga arkeologiska objekt framkom inom förundersökningsområdet.

Figur 6. Schakt inom yta A. Skala 1:1000.

Yta B, utredningsområde söder om utslagsplats

Ett antal av åtta schakt grävdes i det här området (se figur 7). Även här fanns en hel del golfrelaterade störningar, bland annat en damm och bunkrar. Matjordslagret var även i detta område cirka 0,30 meter tjockt. Bortsett från en del äldre diken var schakten tomma.

Figur 7. Schakt inom yta B. Skala 1:1000.

Yta C, utredningsområde norr om utslagsplats

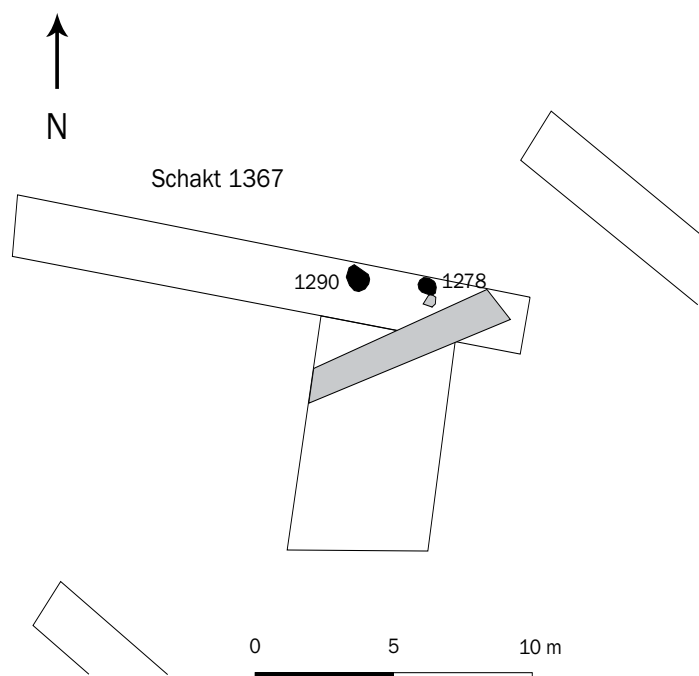
Även inom detta område fanns en hel del golfbanemodelleringar men inte lika många bevattningsanordningar som öster om utslagsplatsen (se figur 9).

Schaktning skedde längs staketet mot räddningsstationen Viktoria i öster för att konstatera om dessa schakt var tomma. Om så var fallet bestämdes att inga ytterligare schakt skulle behöva tas upp inom Viktorias område. Alla schakt intill stängslet var tomma och matjordstjockleken översteg aldrig 0,30 meter och var ofta ännu tunnare, under 0,20 meter. En trolig bäckfåra iaktogs i den norra delen av yta C. Denna grävdes inte i botten men fyllningen var mörk och recent material såsom tegel kunde observeras. I övrigt fanns endast enstaka diken.

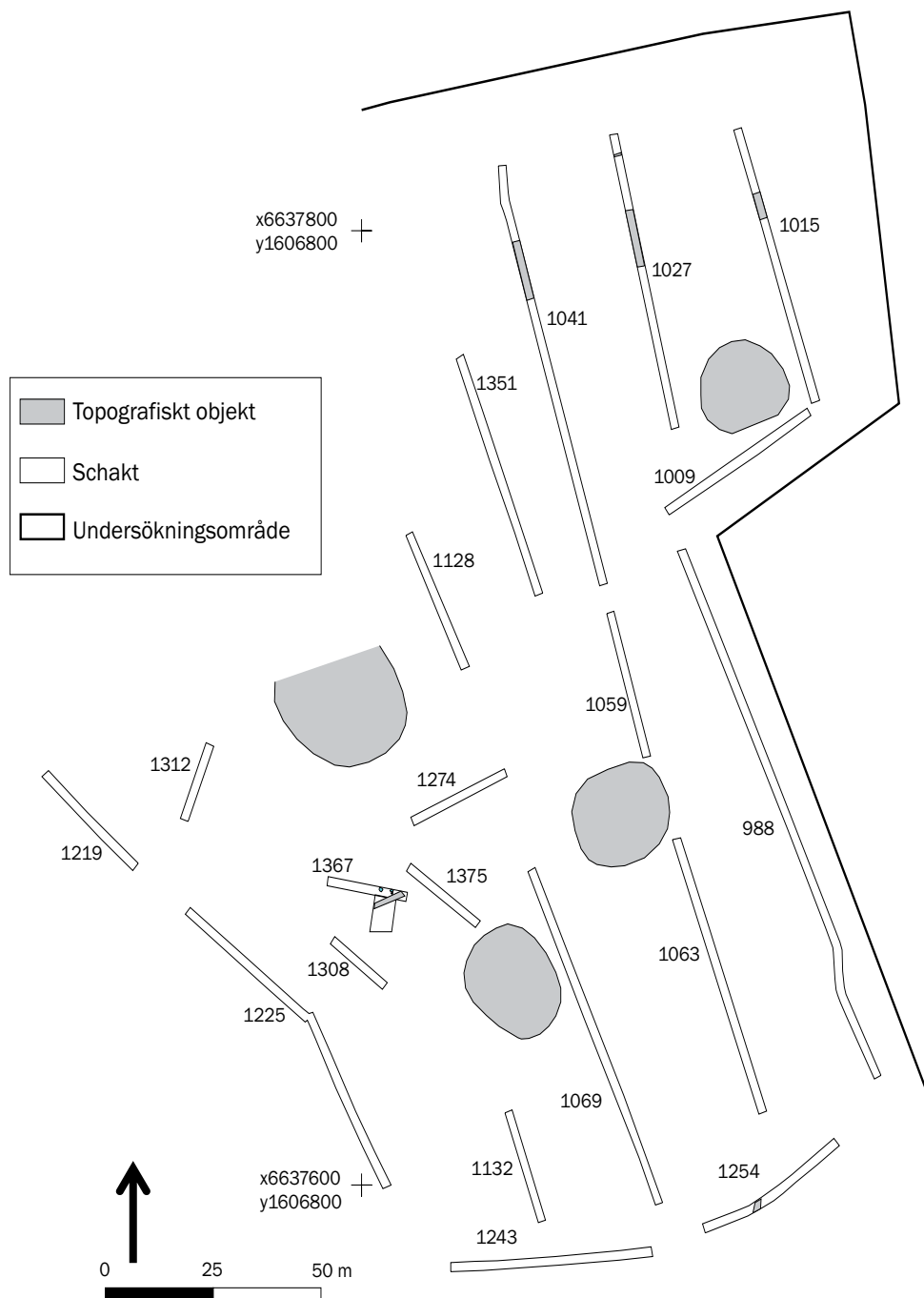
I schakten direkt norr om utslagsplatsen (1243, 1254) var leran skiktad och torr med ett tunt matjordstäck över (cirka 0,10 meter), särskilt i de västra delarna av schakten. Troligen har den naturliga markytan skadats vid tidigare markarbeten. Inga arkeologiska objekt fanns i schakten.

I schakten som grävdes närmast öster om vägen (1219, 1225) avspeglades den ursprungliga topografin inte i den nuvarande. Matjorden var i detta område 0,40–0,70 meter. Detta hör troligen ihop med de markarbeten som gjordes i samband med att golfbanan anlades.

Två härdar (A1278 och A1290) påträffades i ett schakt (1367), som också utvidgades för att se om fler anläggningar fanns i närområdet, vilket det inte gjorde (figur 8 & 13). Schaktet sluttar kraftigt, med ett 0,40 meter tjockt matjordslager i den östra delen till 0,70 meter tjockt i den västra delen.

Figur 8. Schakt med härdar, yta C. Skala 1:200.

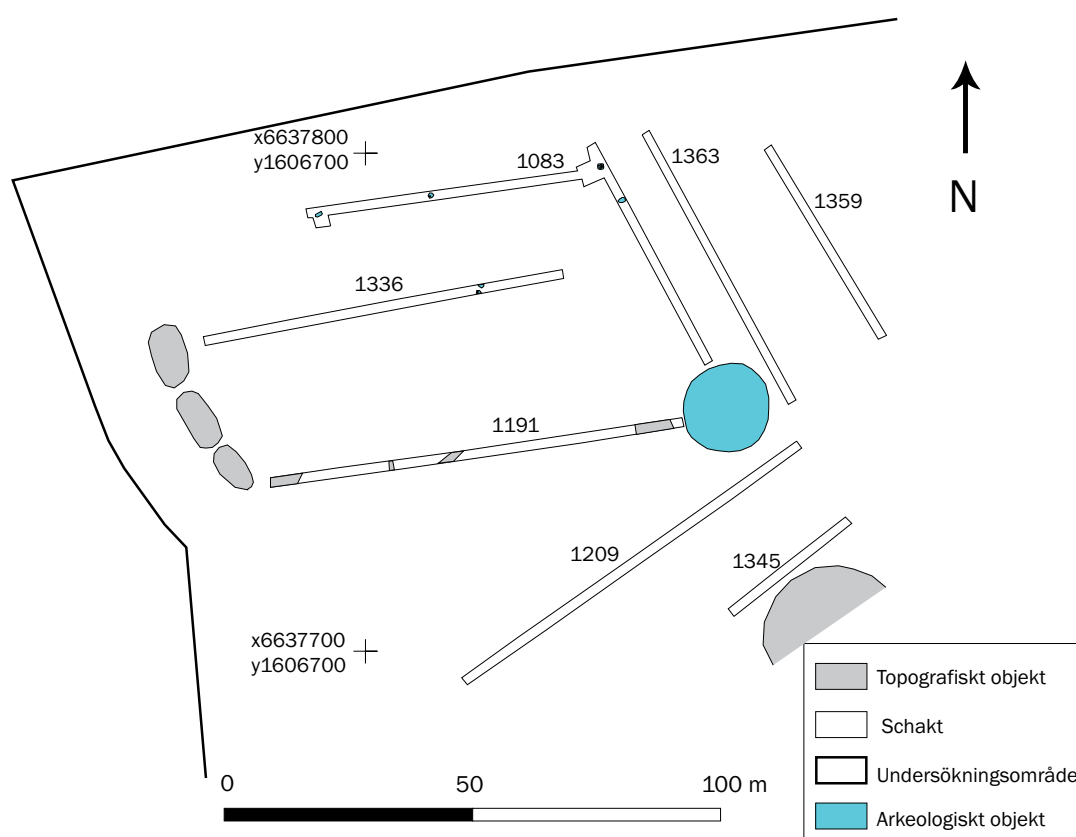

Figur 9. Schakt inom yta C. Skala 1:1400.

Yta D, utredningsområde kring Gnistahögen

I detta område grävdes sju schakt med en sammanlagd längd av knappt 500 meter (figur 10). Mellan högen och väg 282 fanns en höjd och alldeles söder om högen sluttade marken istället ganska markant mot söder.

Direkt väster om högen fanns en större nedgrävning, vilken möjligen kan utgöra en av de lertäkter som funnits i området. Man skulle också kunna tänka sig att den uppstått som ett resultat av restaureringen av högen, då man bör ha behövt ta upp igenfyllningsmaterial någonstans. I samma schakt som denna fördjupning fanns närmare vägen ytterligare en större nedgrävning. Denna är ganska säkert en gammal lertäkt, leran var mörk och företedde alla tecken på att ha legat i ett blöthål.

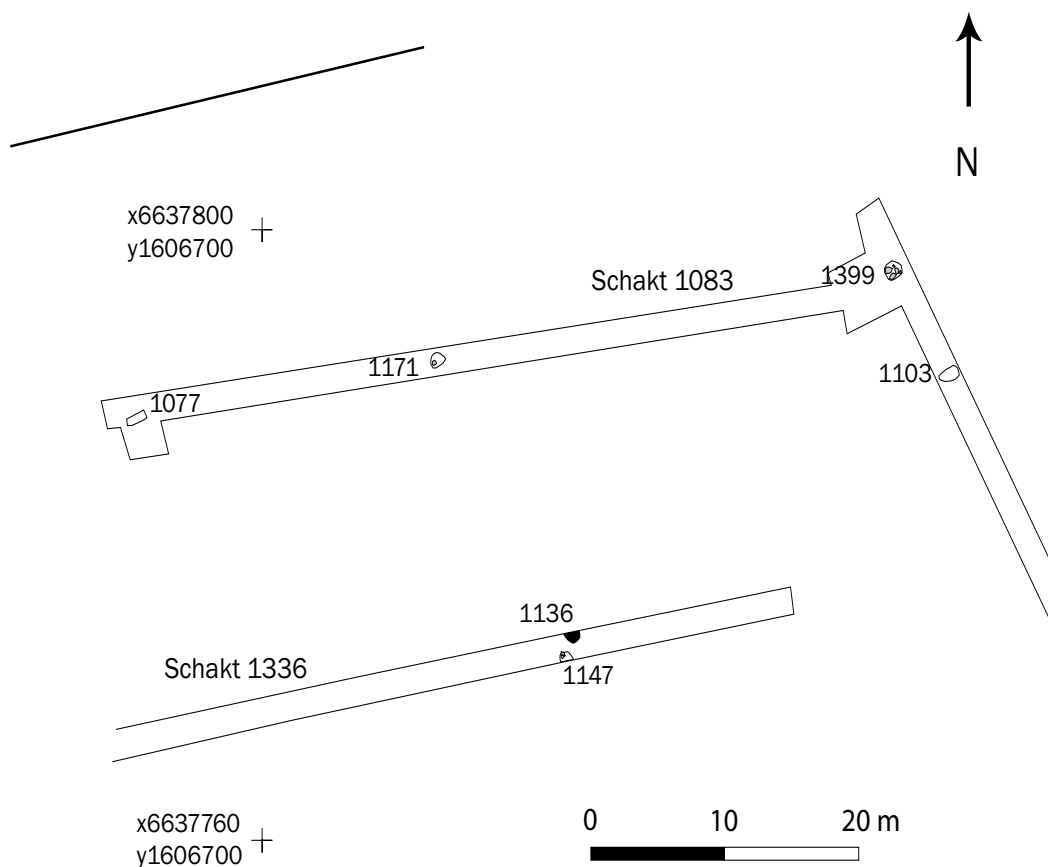
Figur 10. Schakt inom yta D. Skala 1:1500.

I området mellan Gnistahögen och väg 282 drogs fyra schakt. Matjordslagret var här som mest cirka 0,30 meter tjockt och här påträffades ett antal anläggningar (figur 11).

I ett schakt direkt norr om högen (1083) framkom en grund mörkfärgning av vilken cirka en fjärdedel undersöktes i syfte att försöka klargöra huruvida det rörde sig om ett arkeologiskt objekt eller inte. Anläggningen (A1103) var oval, cirka 1,50 x 1 meter stor. Den var lätt sotig och mycket små fragment av brända ben syntes i ytan. Djupet på anläggningen uppgick endast till ett par centimeter och troligen var det botten av en härd. Knappt tio meter norr om denna framkom ett troligt stolphål (A1399). Anläggningen var rund, cirka 1 x 1 meter stor och hade en kraftig stenskoning. Någon egentlig mörkfärgning syntes inte men det kan bero på att marken vid undersökningstillfället var väldigt torr. Drygt 30 meter längre västerut i samma schakt fanns en nedgrävning (A1171). Denna undersöktes för att kontrollera huruvida det rörde sig om ett arkeologiskt objekt eller inte. Anläggningen var

oval, 1,10 x 0,90 meter stor och hade ett djup av cirka 0,30 meter. Ytterligare 22 meter längre västerut påträffades i samma schakt ett skelett (A1077), direkt under matjorden (figur 12). Skelettet upptog en yta av cirka 1,50 x 0,50 meter men ingen nedgrävning syntes. Skelettet låg på sidan med huvudet mot ostnordost, benen lätt uppdragna och händerna upp mot ansiktet. Det var tämligen väl bevarat bortsett från att kraniet var krossat, troligen i samband med att marken använts för odling. Inga spår av gravöverbyggnad fanns och inte heller några gravgåvor syntes eller noterades vid metalldetektering. Skelettet lämnades kvar, övertäckt av en presenning och matjord.

I schaktet (1336) söder om skelettet framkom två anläggningar, en härd och ett stolphål. Härden, A1136, var 1 x 0,75 meter stor och hade sot, kol och skärvsten i ytan. Det stenskodda stolphålet, A1147, var 0,95 x 0,65 meter stort. Båda anläggningarna fortsatte en bit in i respektive schaktkant.

Figur 11. Anläggningar inom yta D. Skala 1:500.

Figur 12. Skelettet A1077 som påträffades direkt under matjorden. Foto från öster av Malin Lucas, Upplandsmuseet.

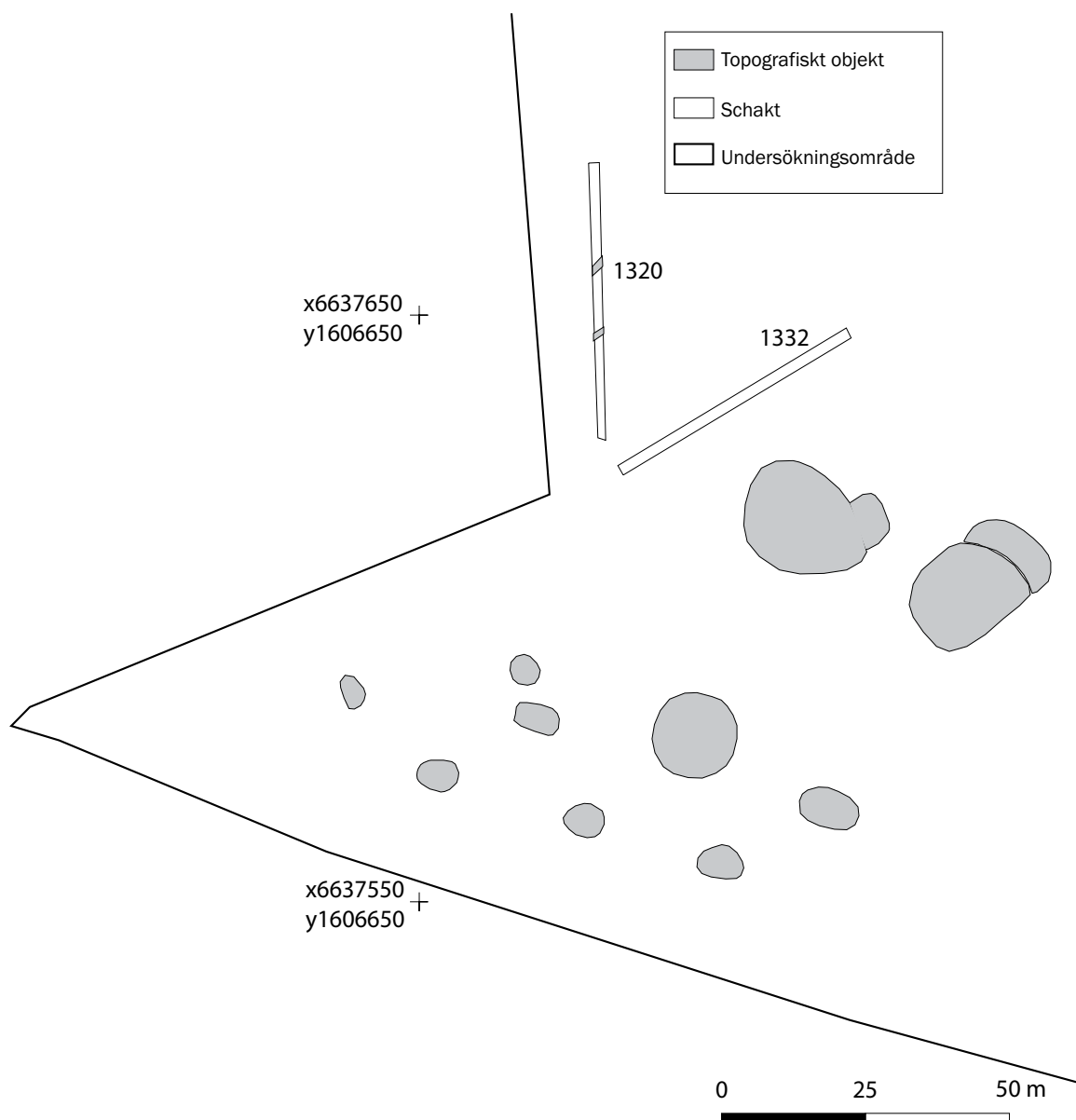

Figur 13. Hård A1290 inom yta C i profil. Foto från norr av Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

Yta E, utredningsområde väster om vägen.

I ett område som utgjordes av åkermark grävdes två schakt med en sammanlagd längd av knappa 90 meter. Plogdjupet var cirka 0,30 meter och under detta vidtog glaciallera. Några dräneringsdiken fanns i ena schaktet men inga arkeologiska objekt påträffades (se figur 14).

I det övriga området på södra sidan vägen fanns en del av golfbanan där relativt många störningar i forma av bunkrar och dylikt fanns. Med tanke på att ingenting framkom i de upptagna schakten i åkern eller direkt norr om vägen samt områdets låglänthet bedömdes att inga övriga schakt var nödvändiga i detta område.

Figur 14. Schakt inom yta E. Skala 1:1200.

Sammanfattande diskussion

Vid förundersökningsområdet intill gravfältet, Danmark 63:1, påträffades inga lämningar. Området var relativt stort av golfbaneinstallationer men eftersom inga som helst spår av förhistoriska aktiviteter påträffades tycks det relativt säkert att anta att området inte lämnat spår efter sig från förhistorisk tid.

Inom utredningsområdet påträffades två ensamliggande härdar söder om högen. Det är oklart huruvida dessa på något sätt kan kopplas till aktiviteter i samband med begravningsritualer eller om de representerar en enskild händelse på platsen orelaterat med gravarna. Deras läge i slutningen relativt långt från alla kända gravar gör den senare tolkningen mer trolig. Inga andra lämningar fanns i området.

I övrigt påträffades en skelettgrav och enstaka andra anläggningar i området runt högen. Det är möjligt att tänka sig att Gnistahögen, gravarna vid Danmark 127:1 samt den nyupptäckta skelettgraven har tillhört ett och samma gravfält. Den runsten som enligt uppgift skall ha funnits i området ska ha stått på ett gravfält. Även om skelettet och högen inte är daterade är det sannolikt att de tillhör samma tidsperiod som vapengravarna på Danmark 127:1.

Eftersom ingen överbyggnad fanns kvar över skelettgraven och den därför var omöjlig att skönja ovan mark är det mycket svårt att uppskatta hur många ytterligare gravar som kan finnas i området. Troligen finns de gravar som återstår att finna på höjden mellan Gnistahögen och väg 282. Sannolikt hör de anläggningar som fanns i området också till gravfältet.

Förundersökning Danmark 62:1

Andreas Hennius

Under perioden 6-14 oktober 2011 genomförde Upplandsmuseet en arkeologisk förundersökning i fast fornlämning nr 62:1 och området mellan denna och gravfältet Danmark 127:1 inom fastigheten Gnista 1:4, Danmarks socken, i Uppsalas sydöstra utkant (yta D enligt föregående utredningsrapport).

Undersökningen genomfördes i enlighet med beslut från länsstyrelsen i Uppsala län 2011-10-03 (1st dnr 431-3944-11).

Andreas Hennius var ansvarig för undersökningen och har sammanställt rapporten. I fältarbetet deltog även Robin Lucas och Dan Fagerlund.

Bakgrund

Innan undersökningarnas början återfanns endast den registrerade Gnistahögen, Danmark 62:1 inom området. Denna utgörs enligt fornminnesregistret av en hög med en diameter på 16 m och en höjd på cirka 2,3 m (figur 15). Som ovan nämnts skadades högen vid schaktningsarbeten på 1970-talet men lades igen under antikvarisk övervakning.

Figur 15. Gnistahögen vid förundersökningens början. Foto mot norr av Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Cirka 100 m nordväst om Gnistahögen, norr om väg 282 finns gravfältet Danmark 127:1. Vid en arkeologisk undersökning 1976 undersöktes tre vikingatida brandgravar, varav två hade överbyggnader i sten. Fyndmaterialet utgjordes av bland annat svärd, järnföremål,

hästuprustning, keramik och brända ben. Gravfältet är sannolikt större än de tre undersökta gravarna (Melander & Knutsson 1976).

Vid utredning i området våren 2011 påträffades ett skelett i området mellan stensättningarna och högen. Dessutom fanns två härdar och två stolphål (se Lucas denna rapport).

Syfte och metod

Förundersökningens syfte var dels att bestämma konstruktion, gravskick och datering av gravhögen och dels att bestämma omfattning, gravskick och datering av de överplöjda gravarna i området runtomkring för att ge ett fullgott underlag för bedömning av behov och omfattning av fortsatta undersökningar. För högens del var det även av särskild vikt att avgöra omfattningen av sentida skador på lämningen.

Förundersökningens huvudsakliga metod utgjordes av schaktgrävning med maskin. Högen förundersöktes genom att schakt grävdes i södra och norra delen (figur 16). Schaktens bredd var ungefär 1,6 m men schaktväggarna fick släntas för att förhindra ras. I mitten av högen sparades en upp till 2 m bred profilvägg. Då inga konstruktioner eller fynd påträffades fortsatte den skiktvisa grävningen ner till kärnröset. Profilerna rensades fram och dokumenterades genom handritning.

I området mellan högen och väg 282 grävdes schakten skiktvis ner till anläggnings/kulturlagernivå eller till orörd mark. Cirka 15 % av undersökningsytan undersöktes med schakt. För att fastställa anläggningarnas bevarandegrad och karaktär undersöktes ett urval genom handgrävning. Mindre anläggningar grävdes ut till hälften och profilerna dokumenterades. Endast en förmodad skelettgrav totalundersöktes och dokumenterades.

Figur 16. Schaktet i den södra delen av högen med kärnröse och den eventuella kantkedjan synliga. För att se om högen tidigare varit större drogs schaktet ut en bit från den nuvarande begränsningen. På bilden syns Andreas Hennius och Robin Lucas. Foto från söder av Bengt Backlund, Upplandsmuseet.

Vid förundersökningen avsåg även mindre områden, schakt och anläggningar med metalldetektor.

För att datera lämningarna gjordes ¹⁴C-analyser på såväl kol som brända och obrända ben. Kolet som skulle dateras hade först genomgått en vedartsanalys så att lämpligt trä kunde väljas ut för ¹⁴C-analys. Benen genomgick en översiktlig osteologisk bedömning.

Schakt, anläggningar, fynd och prover mättes in och dokumenterades med GPS. Som ett komplement gjordes även fotodokumentation. Därefter registrerades och bearbetades dokumentationsmaterialet i dokumentationssystemet Intrasis.

Efter undersökningen lades schakten igen. I högen täcktes schaktväggarna med plast och ovanpå kärnröset placerades frigolitskivor för att man på ett enkelt sätt ska kunna tömma schakten utan att göra ytterligare skador på orörda delar vid eventuellt kommande undersökningar.

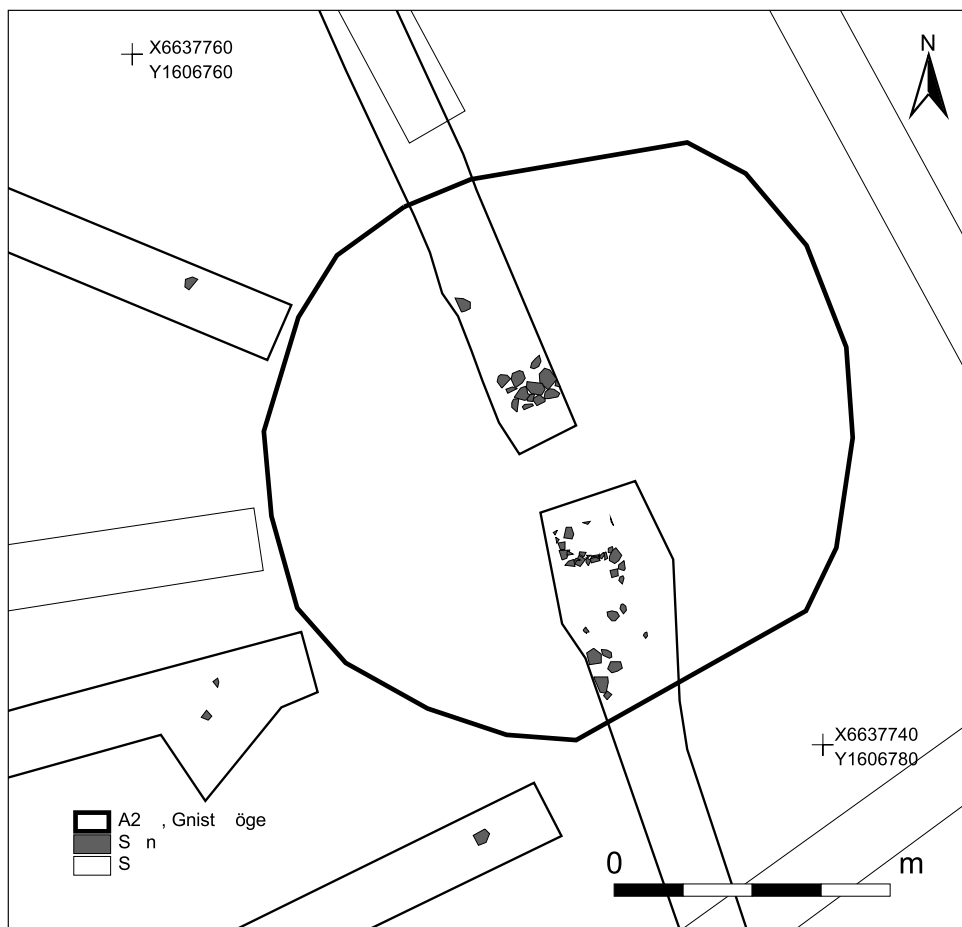
Undersökningsresultat

Högen

Initialt grävdes ett schakt i den norra sidan. Då inga konstruktioner, fynd eller annat daterbart material påträffades i fyllningen fortsatte schaktningen neråt tills ett kärnröse påträffades. Från krönet till botten var det närmare tre meter. Kärnröset utgjordes av relativt stora stenar, 0,3-0,5 m i diameter. Röset var flerskiktat med mindre stenar längre ner. Vid upprensning av profilväggen syntes ett stort antal lager vilka sannolikt representerar olika delar av högens konstruktion (figur 17, 18 & 20). Direkt ovanpå kärnröset fanns ett kompakt lager ren lera. Ovanpå detta fanns ett melerat parti med många olika lager (lager 9, 10, 11, 12, 13 & 14). Dessa kan vara spår av en relativt hastig uppbyggnad av högen. Lager 3 var betydligt mer homogent och en högst preliminär tolkning i fält var att detta legat öppet tillräckligt länge för att homogeniseras av växtlighet och bioturbation. Detta är dock mycket osäkert. Ovanpå lager 3 återfanns ytterligare ett relativt rent lerlager. Därpå följde återigen ett melerat parti med ett flertal mindre lager (lager 4 & 5). Överst innan grästorven och matjorden fanns återigen ett tjockt homogent lager (lager 6).

Ett schakt grävdes också i den södra sidan (figur 17 & 19). Även på den södra sidan framkom ett kärnröse i botten av schaktet, ungefär 2 m från toppen. Kärnröset återfanns inte på samma nivå som på norra sidan och verkade inte täcka hela botten av schaktet. Det var flerskiktat men uppbyggt av betydligt mindre stenar än på den norra sidan.

1970-talets schaktningsarbeten var tydligt urskiljbara i såväl plan som profil men verkar inte ha berört kärnröset (figur 21). De stenar som framkommit vid 1970-talets schaktning verkar istället vara rester av en kantkedja, ungefär 3 m utanför kärnröset uppbyggd av relativt stora stenar. Då ingen kantkedja framkom i den norra delen finns möjligheten att stenarna härstammar från en förstörd stensättning som funnits på platsen före anläggandet av högen. Under kantkedjestenarna och in under kärnröset kunde ett tunt delvis förkolnat humuslager urskiljas som möjligtvis kan vara en ursprunglig markyta (A686). Vad Lars Gezelius menar med att botten av den frilagda högen plöjts är svårt att fastställa. Fyllnadslagrena var inte lika tydliga på den södra sidan. Sannolikt beror detta på att bevaringsförhållandena påverkats negativt av schaktningen. Det skulle dock kunna bero på att man i ett förhistoriskt skede varit nere i gravhögen. I fyllningen i anslutning till kärnröset påträffades enstaka brända ben vilket skulle kunna utgöra rester av sekundärbegravningen, men de kan också ha blivit störda vid eventuell förhistorisk plundring.

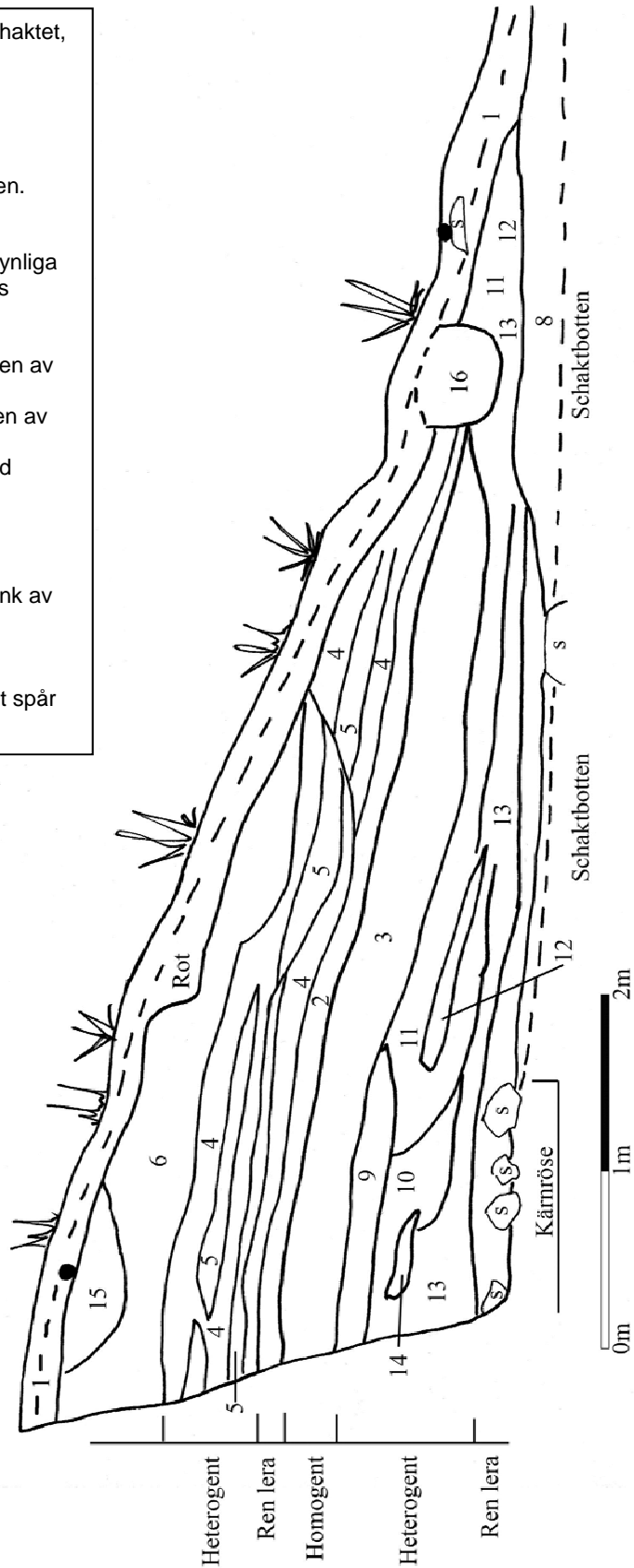

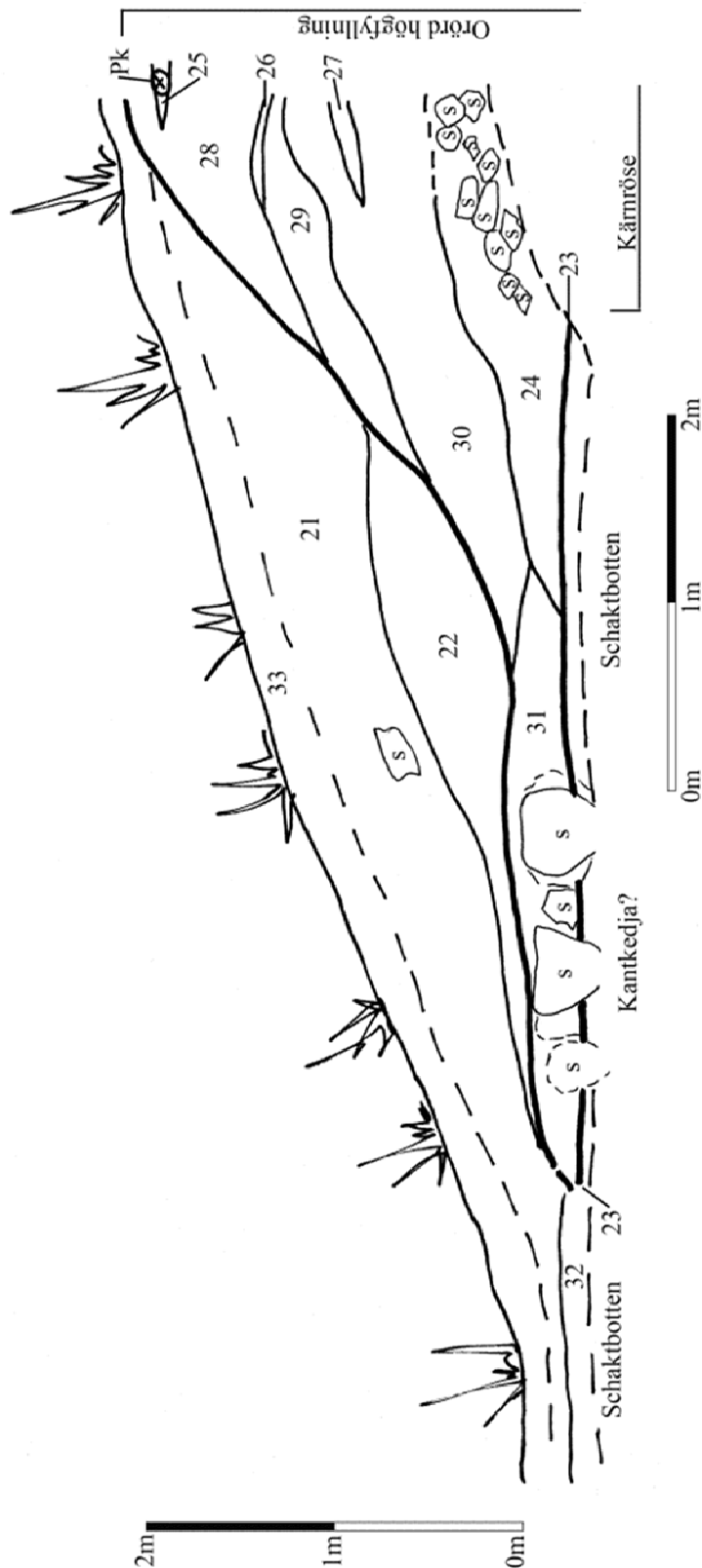
Figur 17. Schakt grävda i A200, Gnistahögen. Stenarna i kärnröset var större på den norra sidan än i den södra. Skala 1:200.

Figur 18. Profilritning norra schaktet, västra sidan. Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

1. Grästorv och matjord.
2. Ljusbrun lera, homogen.
3. Mörkt brungrå lera, homogen.
4. Gråbrun lera.
5. Rödbrun lera.
6. Melerad mellanbrun lera. Synliga mikrohorisonter. Sannolikt viss sentida påverkan.
7. Mellanbrun, ren, kompakt, finkornig lera. Första täckningen av kärnröset. Tilltryckt?
8. Postglacial orörd lera. Botten av schaktet.
9. Ljusbrun lite grusig lera med enstaka större stenar.
10. Gråbrun lera.
11. Gråbrun porös lera.
12. Mörkt gråbrun lera.
13. Brungrå melerad lera. Stänk av kol.
14. Mörkbrun lera.
15. Störning av växtlighet.
16. Rötter, störning. Eventuellt spår av kantkedjsten.

Figur 19. Profilirtning södra schaktet, västra sidan. Skala 1:40.

Lagerbeskrivningar:

- 21. Mörkbrun lera. Tegel, asbestplattor och asfalt.
- 22. Ljusbrun lera. Spridda tegel.
- 23. Humöst, delvis förkolnat lager, under stenarna i kärnröse och den eventuella kantkedjan. cirka 0,005m tjockt.
- 24. Mellanbrun kompakt lera. Hård. Enstaka kol. Jämför lager 7.
- 25. Kolblandad lera. Kolprovtaget. Högt upp men tolkas som orörd högfyllning.
- 26. Ljusbrun lera. Jämför lager 2.
- 27. Ljusbrun lera.
- 28. Melerad, ljus /mörkbrun lera. Heterogen med olika tunna lager. Jämför lager 4/5.
- 29. Mörkt gråbrun lera. Homogen, jämför lager 3.
- 30. Ljusbrun melerad porös lera. Heterogen, jämför lager 9, 10, 11 och 12.
- 31. Mellanbrun lera. Inga inslag av kol eller annat. Något porös.
- 32. Orörd postglacial lera.
- 33. Grästorv och matjord. Jämför lager 1.

Figur 20. Norra schaktet. Kärnröset samt de många fyllnadslagrena syns tydligt i profilväggen. Foto från öster av Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

Figur 21. Södra schaktet. 70-talets urschaktning syns tydligt som ett mörkt parti i schaktväggen. Foto från sydöst av Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

I det norra schaktet påträffades ett ben från häst (fnr 13). I botten av schaktet hittades även en liten oidentifierbar smälta av någon form av kopparlegering (fnr 12). Bredvid kärnröset på en stratigrafisk nivå under detta påträffades ett litet mycket korroderat järnföremål av okänd användning. I det södra schaktet påträffades flera små fragment av brända ben (fnr 24). De har inte gått att artbestämma men två kommer från mellanstora däggdjur och ett ben sannolikt från människa (bilaga 3). Söder om högen framkom ytterligare enstaka brända ben från djur (fnr 7 & 30) samt några små bitar bränd lera (fnr 31).

En mycket översiktlig analys visar på goda bevaringsförhållanden för pollen och makrofossil (Elisabeth Almgren, muntligt).

Tre prover ¹⁴C-analyserades från högen. Endast ett prov gav ett relevant resultat. Ett bränt ben från fyllningen ovanför kärnröset daterades till 1466±30 BP (Ua-43009, 570-635 e.Kr. Kal 1Σ) (se vidare nedan).

Övrig mark

I området mellan högen och vägen drogs ett flertal sökschakt. Undergrunden utgjordes av glaciala och postglaciala leror. Det var tydligt att stora förflyttningar av jord hade gjorts, sannolikt vid anläggandet av golfbanan. På vissa ställen var matjordslagret bara någon decimeter tjockt och i andra områden över en halvmeter. Oftast var dock matjordslagret ungefär 0,3 m. I den nordvästra delen fanns stora igenfyllda urschaktningar sannolikt från lertäkt (A636 och A1310). I området påträffades ett 40-tal arkeologiska objekt (figur 22 & bilaga 1). Flera kunde sannolikt knytas till det torp som enligt de historiska kartorna ska ha funnits i den norra delen av området. Nedgrävningskanter för de förhistoriska anläggningarna var mycket svåra att se.

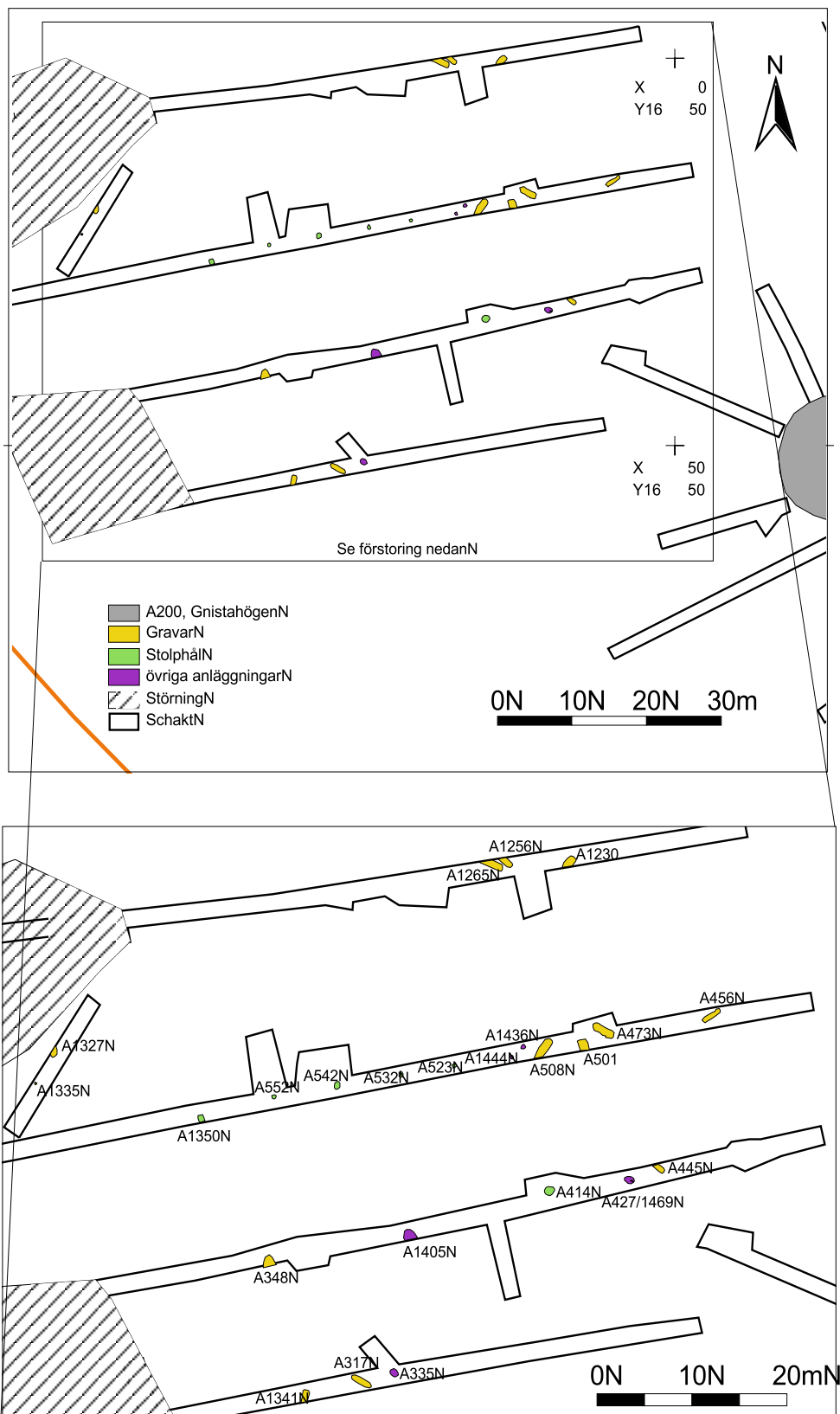
Gravar

Redan vid utredningen framkom en skelettbegravning (se ovan). Ytterligare ett skelett (A317) framkom vid förundersökningen (figur 23). Vid schaktning påträffades ett kranium direkt under ploggången. Efter intensiv rensning kunde nedgrävningskanter efter en mycket diffus oval nedgrävning urskiljas 2,3 × 0,7 m stor i nordväst-sydöstlig riktning. Skallen återfanns i den nordvästra delen och tolkas som påträffad in situ. Delar av skallen skickades på ¹⁴C-analys och daterades till 947±30 BP (Ua-42757, 1020-1160 e.Kr. kal 2Σ).

Ytterligare 11 nedgrävningar med motsvarande storlek framkom i schakten vilka tolkas som skelettbegravningar även om alla inte avgränsades eller undersöktes (A317, A348, A445, A456, A473, A501, A508, A1230, A1256, A1265, A1327, A1341). Nedgrävningarna var företrädesvis placerade i nordväst-sydöstlig eller nordöst-sydvästlig riktning.

Även A1274 hade en motsvarande form (figur 25). Färgen och sammansättningen av fyllningen samt fynd av recent karaktär gör det sannolikt att den tillhör lämningarna efter det närliggande torpet.

Nedgrävningarna för dessa anläggningar var extremt svåra att urskilja, sannolikt på grund av att de grävts ner i orörd mark och att jorden sedan fyllts tillbaka utan inblandning av något kultur- eller annat organiskt material. Detta trots att området förundersöktes på hösten, då marken var fuktig och nedgrävningarna borde vara lättare att urskilja än under en torr sommar. Ett undantag var A473 vilken hade ett lager bränd lera, sot och kol utefter hela kanten och botten av nedgrävningen. Genom att sticka med geosond kunde nedgrävningens djup fastställas till ungefär 0,4 m.

Figur 22. Framkomna anläggningar som sannolikt skall knytas till det förhistoriska skedet på platsen. Skala i den övre bilden 1:800.

A508 undersöktes genom utgrävning. Denna utgjordes av en ungefär 1 m bred och drygt två meter lång diffus mörkfärgning i nordöst-sydvästlig riktning vilken tolkades som en trolig skelettbegravning vid frambaning. Vid utgrävning framkom inget mänskligt ben-material eller övriga fynd i den svåravgränsade nedgrävningen. I botten framkom en mindre nedgrävning (A1379) i vilken större delen av benen från en hönsfågel påträffades (fnr 33). Anläggningen är svårtolkad. Benen i denna nedgrävning liksom de framkomna skeletten visar att bevaringsförhållandena i den kompakta leran är väldigt goda.

Förutom skelettgravarna framkom även en anläggning som primärt tolkades som en hårt plöjd brandgrav (A1335). Anläggningen var bara 0,2 m i diameter och 0,05 m djup. I den sotsvarta fyllningen fanns såväl keramik som brända ben. Det enda ben som kunde bestämmas närmare vid den osteologiska analysen kom från en stor gräsätare vilket gör tolkningen som brandgrav något osäker.

Figur 23. Skelettgrav A317 med nedgrävningens kanter markerade. I vänstra delen syns delar av skallen. Foto från väster av Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Stolphål

Åtta anläggningar tolkades som stolphål (se bilaga 1). Ett av dessa (A1281) påträffades invid de lämningar som tolkas som rester av torpet och tillhör sannolikt detta sena skede inom området. Ett stolphål (A1469) påträffades i den svårtolkade mörkfärgningen A427. Inte långt därifrån undersöktes ytterligare ett stolphål (A414). Även detta var svårtolkat, 0,9 m i diameter och 0,2 m djup med mörkt gråbrun lera i fyllningen. En sten skulle kunna vara rester av stenskoning.

Fem stolphål (A523, A532, A542, A552 & A1350) påträffades på en rak linje med 6-8 m mellanrum centralt på ytan. Stolphålen var stenskodda 0,3-0,8 m i diameter och de två som snittades var 0,1 m respektive 0,32 m djupa. Det är osäkert hur stolphålen skall tolkas. Inga anläggningar eller fynd i närområdet vittnar om boplotsaktiviteter. Det skulle kunna röra sig om en huskonstruktion förknippat med begravningsceremonier eller andra ritualer på gravfältet. Det är också möjligt att stolparna fungerat som markeringar av gravar och inte ingått i någon huskonstruktion. Att gravar funnits i det direkta närområdet visar fnr 1, en stor mängd obrända ben som påträffades i ytan och runt A542. Den osteologiska analysen visade att det rörde sig om humant skelettmaterial och representerade stora delar av en individ. Möjligtvis har stolpen grävts ner genom en skelettbegravning (figur 24).

I förlängningen av linjen med stolphål, på likartat avstånd, fanns ytterligare en anläggning, A1444, som tolkades som mörkfärgning men som eventuellt skulle kunna vara ett icke stenskött stolphål.

Eftersom inga dateringar föreligger från stolphålsraden finns det inte heller något som utesluter att stolphålen är av senare ursprung. De kan mycket väl utgöra rester av en hägnad eller annan konstruktion från historisk tid. Detta skulle även förklara varför en av stolparna skadat en skelettbegravning.

Figur 24. Stolphålet A542 i plan. I nedre högra delen syns även en del av det humana skelettmaterialet som påträffades. Foto Robin Lucas, Upplandsmuseet.

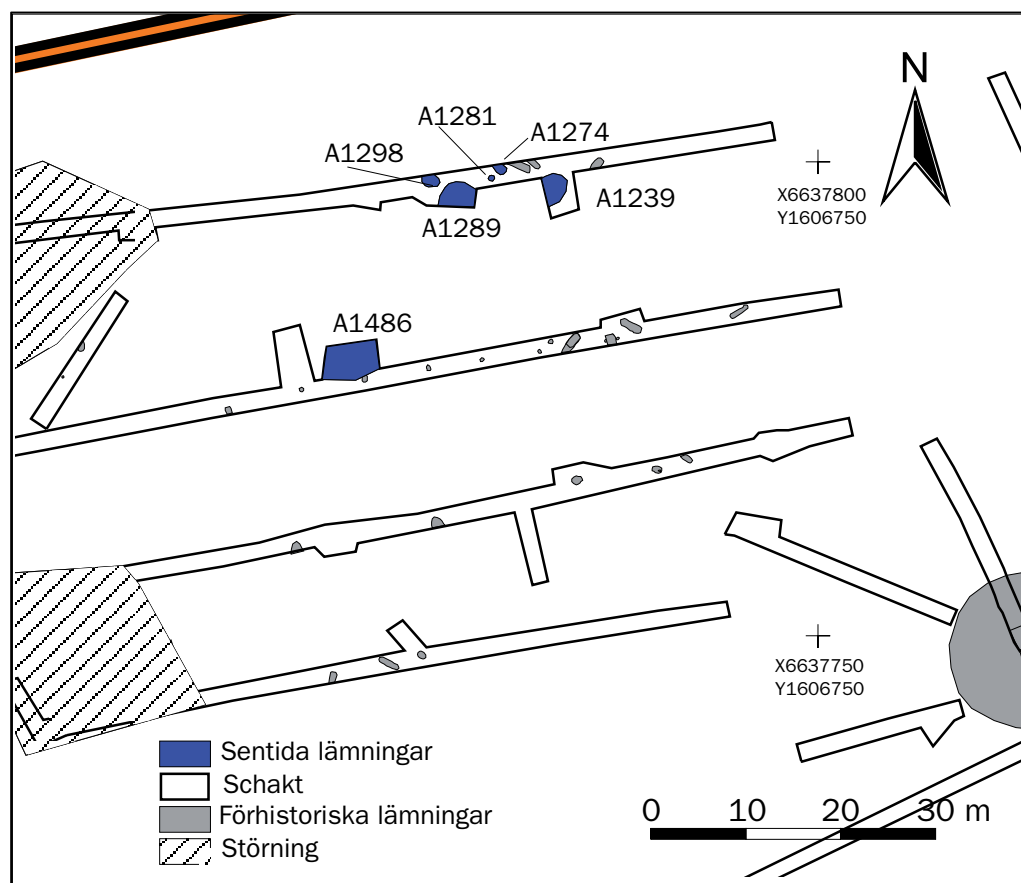
Övriga anläggningar

Det framkom även flera mindre, anonyma anläggningar tolkade som nedgrävningar och mörkfärgningar. Några av dessa snittades. A335 hade en diameter på 0,7 m och ett djup på 0,1 m. Fyllningen utgjordes av mellanbrun lera. På toppen fanns en ryggkota från en stor gräsätare (fnr 34). A1436 och A1444 utgjordes av två närliggande, extremt diffusa mörkfärgningar, diameter 0,3 m.

Torplämningar

Flera anläggningar (A1239, A1274, A1289, A1298 & A1486) (figur 25) antas, utifrån fyndmaterial av exempelvis tegel, sentida keramik och metaller, ha ett sentida ursprung och kan sannolikt kopplas till det torp Hans Göthberg identifierade i det äldre kartmaterialet. Ett fynd som påträffades i dessa kontexter har dock sannolikt ett förhistoriskt ursprung (fnr 21), ett eldstål.

Invid raden av stolphål framkom ett kulturlager (A1486). En mindre grävinsats gjordes i lagret som utgjordes av en mörkbrun lera med innehåll av större stenar. Utifrån fyndmaterialet, som utgjordes av tegel och sentida metaller, verkar detta vara samtida med torplämningarna.

Figur 25. Framkomna lämningar som sannolikt är av sentida härkomst och kan knytas till det torp som enligt det äldre kartmaterialet funnits på platsen. Skala 1:800.

Fynd

Fyndmaterialet från förundersökningen var begränsat och omfattar 34 poster (bilaga 2). Majoriteten av dessa (18 fyndposter) utgjordes av tänder, bränt och obränt ben (bilaga 3).

Flera av fynden är uppenbart sentida. Dessa framkom företrädesvis i anknytning till torplämningarna i norr. Här framkom dock även ett eldstål som skulle kunna vara vikingatida (fnr 21) (figur 26). Eldstål med upprullade ändar var vanliga under vikingatid men lever kvar långt fram i tiden (Borg 1998:107). Ytterligare ett järnföremål som kan vara förhistorisk är fnr 32 (figur 27) som framkom invid men på en stratigrafisk nivå under kärnröset i storhögens norra del.

I botten av den norra sidan av högen påträffades en liten smälta av brons eller annan kopparlegering (fnr 12). Möjligtvis kan det handla om en rest efter metallhantverk eller något föremål som legat på ett gravbål.

I brandgraven framkom flera fragment keramik som sannolikt är förhistorisk (fnr 11). Denna är dock så fragmentarisk att någon mer ingående analys är omöjlig att göra.

Figur 26. Ett troligtvis vikingatida eldstål (fnr 21) som framkom i lämningarna av backstugan i norra delen av området Foto Bengt Backlund, Upplandsmuseet.

Figur 27. Fynd nr 32 som framkom på högens norra sida är bara ett par centimeter stort. Foto Bengt Backlund, Upplandsmuseet.

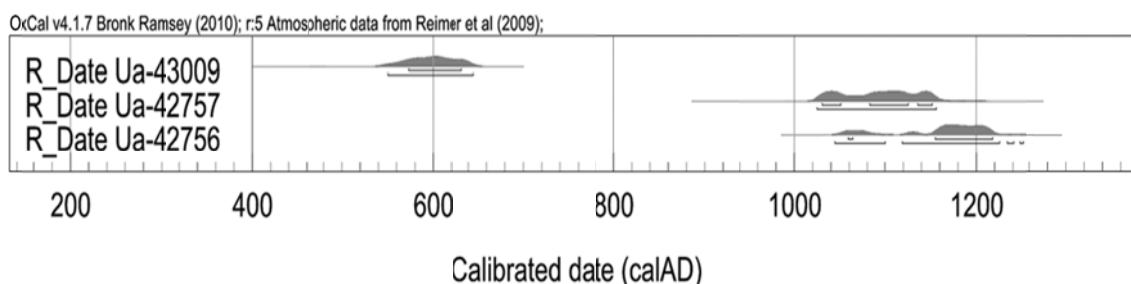
Dateringar

Fem ¹⁴C-prover analyserades från förundersökningen. Proverna har gett dateringar till yngre järnålder samt sen vikingatid-tidig medeltid (figur 28).

Ett prov togs i övre delen av högen (Ua-42755) och ett togs under kärnröset i den norra delen. Det förstnämnda provet daterades till 63±30 BP och daterar således inte högens anläggning. Provet från botten av högen kunde inte dateras på grund av för lågt halt av organiskt material. Däremot analyserades ett bränt människoben i fyndpost nr 24 till 1466±30 BP (Ua-43009, 570-635 e.Kr. Kal 1Σ). Benet påträffades i fyllningen ovanför kärnröset vilket inte är en helt säker kontext men provet tidfäster ändå högen till yngre järnålder.

Från de övriga anläggningarna daterades en del av skalltaget från skelettet som framkom i A317 samt kol från den brända kanten i A473 som också tolkats som en skelettbegravning. Båda proverna daterades till tidig medeltid.

Lab. nr.	Kontext	Material	¹⁴ C-ålder	Kal. 1Σ	Kal. 2Σ
Ua-42755	Övre del av högen A200	Tall	63±30		
Ua-42756	A473, begränsning av kol	Björk	871±30	1050AD (2,2%) 1070AD 1150AD (66,0%) 1220AD	1040AD (18,9%) 1100AD 1110AD (76,5%) 1260 AD
Ua-42757	A1349, Skelettgrav	Skalltak	947±30	1020AD (17,5%) 1060AD 1080AD (50,7%) 1160AD	1020AD (95,4%) 1160AD
Ua-43009	A200 över kärnröse	Bränt ben	1466±30	570AD (68,2%) 635AD	550AD (95,4%) 645AD

Figur 28. Daterade ¹⁴C-prover från förundersökningen. Ytterligare två prover skickade på analys. Ett kunde inte dateras på grund av allt för lågt organiskt innehåll. Ua-42755 gav en datering till 63±30 BP och är inte relevant för högens datering.

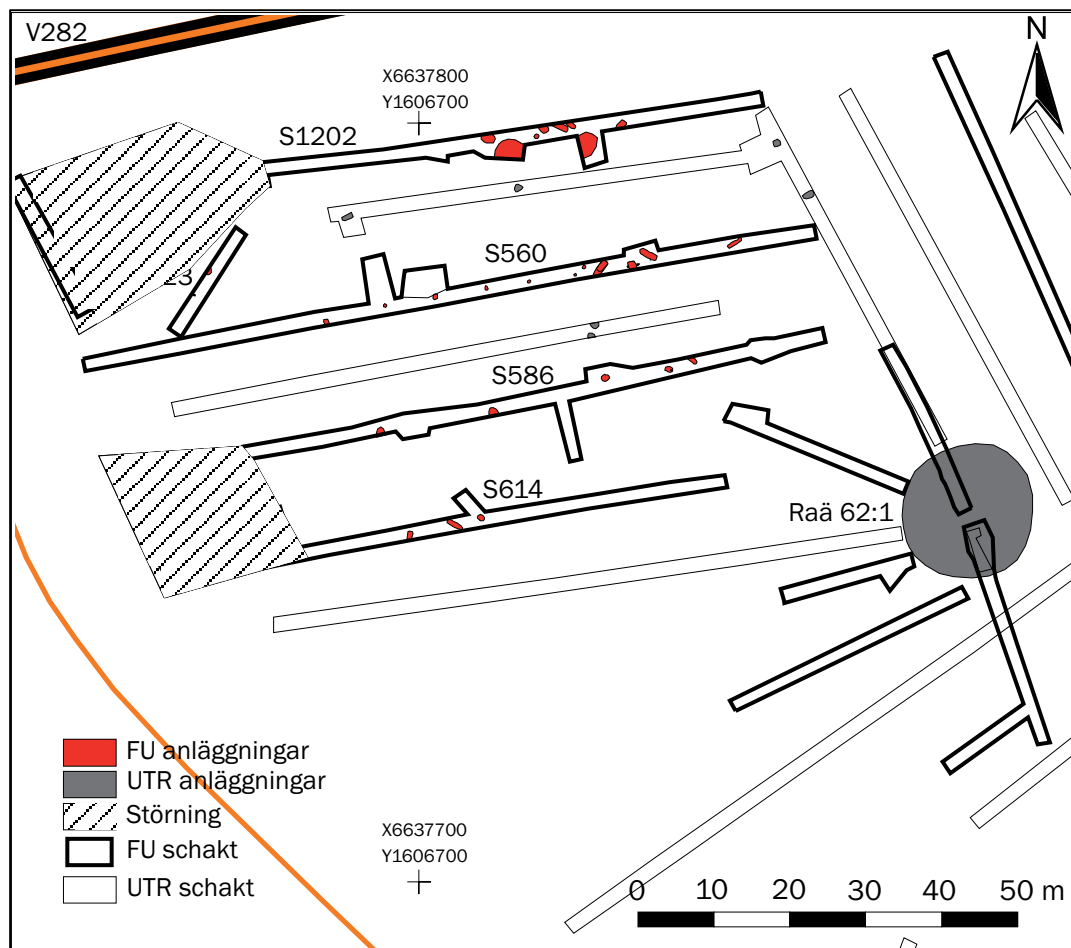
Sammanfattande diskussion

2011 års arkeologiska undersökningar i anknytning till Gnistahögen (fornlämning Danmark 62:1) har visat på en betydligt mer omfattande och komplex fornlämningsmiljö än vad som är synlig ovan mark. I området mellan högen och gravfältet Danmark 127:1 framkom vid utredning och förundersökning såväl skelettbegravningar, stolphål och nedgrävningar, en härd samt en möjlig brandgrav (figur 29).

Storhögen vid Gnista är något större än vad som registrerats i FMIS. Måtten är snarare 17 m i diameter och höjden närmare 3 meter.

Vid undersökning visade sig högen vara betydligt bättre bevarad än förväntat. Den norra sidan verkade vara i princip orörd och uppvisar en komplicerad stratigrafi. I den södra delen syntes 1970-talets schakt tydligt men hade inte berört anläggningens centrala del. De stenar som påträffades vid detta arbete kan sannolikt tolkas som rester av en kantkedja. I botten av schaktet påträffades ett flerskiktat kärnröse med cirka 0,2 m stora stenar. Kärnröset

täckte inte hela schaktbotten och stratigrafin var inte tydlig i anknytning till kärnröset. Det är därför möjligt att gravens centrala del skadats eller plundrats i förhistorisk tid vilket också skulle förklara förekomsten av enstaka spridda människoben i fyllningen. Det verkar också som att en ursprunglig svedd markyta finns bevarad under anläggningen. En mycket översiktlig kontroll av Elisabeth Almgren visar att bevaringsförhållandena för makrofossil och pollen i högens fyllning verkar gynnsamma. Inga spår av någon äldre begränsning, större än den nuvarande kunde urskiljas i de grävda schakten.

Figur 29. Grävda schakt och framkomna anläggningar vid de arkeologiska undersökningarna 2011 vid Danmark 62:1. Skala 1:1000.

När det gäller lämningarna i åkermarken är dessa betydligt mer komplicerade. I området finns ett flertal skelettgravar. Tre har fastställts och ett tiotal ovala mörkfärgningar som sannolikt skall tolkas som skelettbegravningar fanns i schakten. Däremot var nedgrävningskanterna ofta väldigt svåra att urskilja varför det är möjligt att det kan finnas fler. Ytterligare en besvärande faktor är att en av de ovala nedgrävningarna som grävdes inte innehöll något benmaterial från människa, däremot från höna.

En anläggning som möjligtvis kan tolkas som en botten på en brandgrav påträffades. Endast ett ben kunde artbestämmas och detta var inte från människa vilket gör tolkningen osäker. Inom området framkom även flera stolphål. Inga övriga anläggningar eller fynd tyder på boplatsaktiviteter inom ytan. Om stolphålen ingått i en huskonstruktion bör denna

sannolikt höra samman med begravningsceremonier eller övriga ritualer inom ytan. En annan tolkning är att stolphålen utgjort gravmarkeringar eller att de är från historisk tid.

Antalet påträffade fynd var litet och utgjordes främst av brända och obrända ben. Benmaterialet verkar ha bevarats väldigt bra i den kompakta leran. Några små bitar keramik som tolkas som förhistoriska påträffades. Enstaka metallföremål påträffades vilka sannolikt är förhistoriska, exempelvis ett eldslagningsstål vilket kan dateras till vikingatiden.

Administrativa uppgifter

Utredning och förundersökning av Danmark 63:1

Plats: Danmarks-Kumla 1:4 m.fl. Danmarks sn, Uppsala kommun, Uppsala län

Fornlämning: Raä Danmark 63:1

Typ av undersökning: Utredning och förundersökning

Orsak till undersökning: Etablering av handelsområde

Uppdragsgivare: ICA Fastigheter AB

Fältarbetsperiod: 2/5 – 13/5 2012

Upplandsmuseets projektledare: Malin Lucas

Upplandsmuseets personal: Andreas Hennius

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-83-2011

Upplandsmuseets projektnummer: 8376

Länsstyrelsens handläggare: Roger Edenmo

Länsstyrelsens diarienummer: 431-4312-10

Koordinatsystem: RT90 2,5 gonV

Höjdsystem: RH 70

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv

Fynd: Inga fynd tillvaratogs

Förundersökning av Danmark 62:1

Plats: Danmarks-Kumla 1:4, Danmarks sn, Uppsala kommun, Uppsala län

Fornlämning: Raä Danmark 62:1

Typ av undersökning: Förundersökning

Orsak till undersökning: Etablering av handelsområde

Uppdragsgivare: ICA Fastigheter AB

Fältarbetsperiod: 6/10 – 14/10 2011

Upplandsmuseets projektledare: Andreas Hennius

Upplandsmuseets personal: Robin Lucas, Dan Fagerlund

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-661-2011

Upplandsmuseets projektnummer: 8390

Länsstyrelsens handläggare: Roger Edenmo

Länsstyrelsens diarienummer: 431-3944-11

Koordinatsystem: RT90 2,5 gonV

Höjdsystem: RH 70

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv

Fynd: 34 fyndposter registrerades. Dessa förvaras i Upplandsmuseets föremålsarkiv med inv.nr UM 42721

Referenser

Litteratur

- Almgren, Elisabeth. Muntligt. Institutionen för geovetenskaper. Uppsala Universitet.
- Aspeborg, H, Åstrand, J & Ählström, J. 1997. Arkeologi i Tiundaland. Arkeologisk förundersökning Väg E4 sträckan Uppsala-Mehedeby, delobjekt 1, Uppsala-Fullerö, delen Danmark säby-Rörby/Stångby, Danmarks och Vaksala socknar, Uppland. Raä UV Uppsala 1997:01.
- Borg, K. (red). 1998. Eketorp-III. Den medeltida befästningen på Öland. Artefakterna. Kungliga vitterhets historie och antikvitets akademien. Almqvist & Wiksell international. Stockholm. Sweden.
- DMS. 1984. Det Medeltida Sverige 1:2. Tiundaland, Ulleråker, Vaksala, Uppsala stad. Dahlbäck, G, Ferm, O. & Rahmqvist, S. RAÄ.
- Eklund, S. & Bäckström, Y. 2004. Kumla, en nyupptäckt stensättning. Slutundersökning och osteologisk rapport. Danmark s-Kumla 2:2, Danmarks socken, Uppland. SAU Rapport 2004:8. Uppsala.
- Frölund, P. 2008. Boplatser, gravar, hägnader och skålgrop vid Säby i Danmark. Arkeologisk utredning. Säby 6:2 m.fl., Danmarks socken, Uppland. Upplandsmuseet. Rapport 2008:08. Uppsala.
- Göthberg, H. 2004. Rapport. Arkeologisk utredning. Säby-Kumla. Upplandsmuseet rapport 2004:23. Uppsala.
- Göthberg, H. 2007. Kumla – bosättning och djurhållning under äldre järnålder. Upplandsmuseet rapport 2007:15. Uppsala.
- Hennius, A. Manus. Äldre järnålder i Danmarks socken – Boplatser vid Säby. Upplandsmuseet Rapporter. Uppsala.
- Melander, J. & Knutsson, H. 1976. Rapport över arkeologisk undersökning av nyupptäckt fornlämning å Gnista 2¹, Danmarks sn, Uppland, 1976. Upplandsmuseet, opublicerad.
- Persson, M, Andersson, F, Guinard, M. & Lindkvist, A. 2002. Bronsålderslämningar i Kumla. Gravarna och groparna. SAU skrifter 3. Uppsala.
- Seiler, Anton. Muntligt. UV-mitt. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Sjöling, E. 2007. Enbacken. Ett gravfält från yngre järnåldern i Uppland. SAU, Skrifter 19. Uppsala.

Wessén, E. & Jansson, S. B. F. 1953. Upplands Runinskrifter. Nionde bandet, fjärde delen, första häftet. Uppsala stad, Vaksala härad, Rasbo härad, Norunda härad. (KVHAA). Stockholm.

Upplandsmuseets arkiv

Dnr 731/73, 732/73 och 573/73, UM 112/68,

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv

Danmarks socken, Uppland

Nederkumla	1779 B13-14:4	Storskifte
Överkumla	1711 B13-14:1	Ägomätning
	1764 B13-14:2	Storskifte
Säby	1640 B13-24:A5:18-19	Ägoredovisning
	1734 B13-24:1	Ägodelning
	1760 B13-24:3	Storskifte
	1806 B13-24:5	Storskifte
Vaksala socken		
Norrby	1641 B72-18:A5:20	Ägoredovisning
	1709 B72-18:1	Ägodelning
	1764 B72-18:3	Storskifte

Bilaga 1. Anläggningar

Anl nr	Anl typ	Kommentar
200	Gravhög	Fast fornlämning Danmark 62:1. Människoben i fyllningen daterat till 550-645 e.Kr.
235	Kärnröse	I A200. Ø Cirka 6 m. Flerskiktat.
317	Skelettgrav	2,35×0,65 m NV-SÖ. Skalltak daterat till 1020-1160 e.Kr.
335	Nedgrävning	Rund Ø 0,7 m, djup 0,1 m. Anonym fyllning, Obestämbart funktion.
348	Skelettgrav	Eventuell skelettgrav, 1×1 m ej avgränsad mot söder.
414	Stolphål	Stenskott, Ø 0,9 m. Djup 0,2. Diffust.
427	Nedgrävning	1,05×0,7 m. Djup 0,15 m. Gråbrun anonym fyllning. Ev. stolphål i södra delen.
445	Skelettgrav	Sannolik skelettgrav, 1,15×0,6 m NV-SÖ. Ej avgränsad mot norr. Diffus nedgrävning.
456	Skelettgrav	Eventuell skelettgrav. Diffus mörkfärgning 2,15×0,55 m NÖ-SV.
473	Skelettgrav	Sannolik skelettgrav. 2,4×0,8 m. NV-SÖ. Avgränsas av sot, kol och bränd lera. Djup 0,4 m. ¹⁴ C-datering till 1040-1260 e.Kr.
501	Skelettgrav	Eventuell skelettgrav. 1×1 m ej avgränsad.
508	Nedgrävning	Oval nedgrävning, 1,7×0,8 m. Antogs vara skelettbegravning. Dock inga fynd av ben. I botten Nedgrävning A1379.
523	Stolphål	Stenskott, Ø 0,35 m, diffus mörkfärgning, tre stenar i ytan.
532	Stolphål	Rundat 0,65×0,5 m, djup 0,1 m. Sten i ytan, homogen grå lera i fyllning.
542	Stolphål	Stenskott Ø 0,75 m, djup 0,32 m. Tydlig stolpfärgning och nedgrävningskanter. Människoben i ytan.
552	Stolphål	Stenskott, fyra stenar i ytan. Ø 0,4 m. Diffus mörkfärgning.
636	Störning	Sentida urschaktning
686	Kulturlager	Under kärnröse, tolkat som ursprunglig markyta.
1230	Skelettgrav	Sannolik skelettgrav, 1,65×0,85 m, NÖ-SV. Ej avgränsad. Svåravgränsad mörkfärgning.
1239	Nedgrävning	Ø cirka 3 m. Djup i provruta, 0,2 m. Sentida fynd av metaller, keramik och tegel. Tillhör sannolikt torpstugan.
1256	Skelettgrav	Sannolik skelettgrav, 1,2×0,7 m NV-SÖ. Ej avgränsad. Diffus mörkfärgning.
1265	Skelettgrav	Sannolik skelettgrav. 2,1×0,85 m, NV-SÖ. Diffus mellanbrun lera i fyllningen.
1274	Nedgrävning	Oval nedgrävning. ej avgränsad. 1,2×1,0 m. Inte lika tydligt långsmal eller samma riktning som skelettgravarna. I fyllning framkom en del av en hästsko.
1281	Stolphål	Stenskott Ø 0,5 m. Diffusa nedgrävningskanter. Rödgods och obränt ben i ytan. Sannolikt tillhörande torpstugan.
1289	Husgrund	Stenpackning. Cirka 3×2 m ej avgränsad. Delvis skärvig sten. Inslag av tegelkross. Fynd av eldstål, knivblad, sölja, rödgods och obrända ben. Eventuellt finns även stolphål inom ytan. Tolkas som spår av soldattorp. Kan eventuellt ha förstört

		underliggande gravar.
1298	Mörkfärgning	Ingår sannolikt i torpstuge-konstruktionen.
1310	Störning	Sentida urschaktning
1327	Skelettgrav	Sannolik skelettgrav. Mycket diffus mörkfärgning, 0,7×0,7 m NV-SÖ som försvinner in i schaktkant.
1335	Brandgrav	Ø 0,2 m endast några centimeter djup. Sot och kol. Brända ben och fragmenterad keramik.
1341	Skelettgrav	Sannolik skelettgrav. Långsmal
1350	Stolphål	Oval stensamling 0,8×0,6 m, sannolikt stolphål.
1379	Nedgrävning	Oval 1,1×0,5 m NÖ-SV. I Botten av A508. Innehöll ben från en hel hönsfågel.
1405	Mörkfärgning	Oval, Ej avgränsad. 1,4×1,2 m N-S. mellanbrun lera. Eventuellt skelettgrav.
1436	Mörkfärgning	Mycket diffus mörkfärgning Ø 0,3 m. Påminner om närliggande A1444. Snarast tecken på att det inte är orört.
1444	Mörkfärgning	Mycket diffus mörkfärgning Ø 0,3 m. Påminner om närliggande A1436. Snarast tecken på att det inte är orört.
1469	Stolphål	Framkom i sydvästra delen av A427. Svårtolkat. Ø 0,36 m. Djup 0,14 m.
1486	Kulturlager	Mörkbrun lera med innehåll av större sten. Fynd av tegel och sentida metaller. Sentida. Sannolik koppling till torpstugan.

Bilaga 2. Fynd

Fnr	Anl	Material	Sakord	Vikt	Antal	Kommentar
1	542	Obränt ben		932	41	Se osteologisk analys
2	1274	Järn	Hästsko	42	1	Gallrad
3	1239	Keramik	Trebensgryta	44	2	
4	1239	Tand	Tand	16	1	Se osteologisk analys
5	1239	Bränt ben		1	1	Se osteologisk analys
6	Lösfynd	Järn	Föremål	6	3	Sentida
7	Lösfynd	Bränt ben		3	7	Se osteologisk analys
8	Lösfynd	Järn	Spik	2	1	Sentida
9	Dike	Obränt ben		7	58	Se osteologisk analys
10	1335	Bränt ben		2	1	Se osteologisk analys
11	1335	Keramik	Kärl	24	20	Brandgrav
12	200	CU-legering	Smälta	4	1	
13	200	Ben		136	1	Se osteologisk analys
14	348	Obränt ben		2	3	Se osteologisk analys
15	1341	Obränt ben		32	5	Se osteologisk analys
16	1341	Bränt ben		2	1	Se osteologisk analys
17	1341	Bränd lera		2	1	
18	1341	Järn	Hästkosöm	4	1	
19	1405	Obränt ben		4	2	Se osteologisk analys
20	1405	Bränt ben		1	2	Se osteologisk analys
21	1289	Järn	Eldstål	36	1	
22	456	Obränt ben		4	1	Se osteologisk analys
23	456	Järn	Ten	6	1	
24	200	Bränt ben		4	7	Se osteologisk analys
25	1289	Järn	Kniv	10	1	Sentida
26	1289	CU-legering	Spänne	6	1	Sentida
27	1289	Obränt ben		4	3	Se osteologisk analys
28	1289	Keramik	Rödgoods	4	1	
29	Dike	Obränt ben		48	2	Se osteologisk analys
30	Lösfynd	Bränt ben		1	1	Se osteologisk analys
31	Lösfynd	Bränd lera		4	2	
32	200	Järn	Föremål	1	2	
33	1379	Obränt ben		28	31	Se osteologisk analys
34	335	Obränt ben		22	2	Se osteologisk analys

Bilaga 3. Osteologisk bedömning

Benbestämningar. Gnista förundersökning, Danmarks sn,
Uppland.

Emma Sjöling, SAU rapport
2011:11 O

Totalt: 102 fragment (81
benenheter) eller 1082,28 g
varav brända ben: 15 fragm (22
benenheter) eller 4,6 g
och obrända ben: 80 fragm (66
benenheter) eller 1077,68 g

sin = sinister, vänster; dxt = dexter,
höger

F nr	A nr	Anltyp	Art	Benslag	Bendel/övrigt	Sida	Fragmenterings- grad	Benenheter	Antal	Vikt (g)	Obränt/bränt
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Femur (lårben)	diafys	dxt	Fragm	1	2	130,76	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Femur (lårben)	distal (fusionerad)	dxt	Fragm	1	1	99,71	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Femur (lårben)	proximal diafys med trochanter minor	sin	Fragm	1	2	118,94	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Femur (lårben)	diafys (ihopsatta)	sin	Fragm	1	2	75,45	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Femur (lårben)	distal diafys	sin	Fragm	1	1	11,87	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Humerus (överarmsben)	proximal diafys, diafys och distal diafys	dxt	Fragm	1	3	83,2	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Radius (strålben)	proximal (fusionerad)	dxt	Fragm	1	1	10,42	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Radius (strålben)	diafys	dxt	Fragm	1	1	8,94	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Tibia (skenben)	proximal-lateral (fusionerad)	dxt	Fragm	1	1	15,41	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Tibia (skenben)	proximal, tuberositas tibiae	dxt	Fragm	1	1	11,71	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Tibia (skenben)	proximal-medial (fusionerad)	sin	Fragm	1	1	26,58	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Tibia	proximal	sin	Fragm	1	1	64,15	OB

			sapiens sapiens)*	(skenben)	diafys						
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Fibula (vadben)	diafys (ihopsatta)	sin	Fragm	1	1	30,25	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Fibula (vadben)	diafys		Fragm	1	1	7,71	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Radius (strålben)/Ulna (underarmsben)	diafys		Fragm	2	2	1,63	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Clavicula (nyckelben)	diafys	sin	Fragm	1	1	6,51	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Coxae (höftben)	corpus ossis ischii, delar av incisura ischiadica major	dxt	Fragm	1	1	26,47	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Costae (revben)	corpus		Fragm	2	2	3,09	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Metacarpale II (mellanhandsben II)	proximal (fusionerad)	sin	Fragm	1	1	4,57	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Metacarpale IV (mellanhandsben IV)	proximal (fusionerad)	sin	Fragm	1	1	2,01	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Phalanx 1 pedis (tåben)	distal		Fragm	1	1	0,94	OB
1	542	Stolphål	Människa (Homo sapiens sapiens)*	Kranium: occipitale (nackben)			Fragm	1	1	3,54	OB
4	1239	Nedgrävning (sannolikt sentida backstuga)	Häst (Equus caballus)	Kranium: dens (tand)	premolar/molar i maxilla (överkäken)		Defekt	1	1	15,59	OB
5	1239	Nedgrävning (sannolikt sentida backstuga)	Djur, obestämd art (Animalia indet.)	Obestämt benslag (ev. revben)	vit färg		Fragm	1	1	0,08	BB
7		Lösfynd	Djur, obestämd art (Animalia indet.)	Kranium: temporale (tinningsben)	pars petrosa (klippbenet), svart färg		Fragm	1	8	0,68	BB
9	356	Troligtvis dike	Häst (Equus caballus)	Mandibula (underkäke)	ramus, uppluckrad benyta	sin	Fragm	1	6	54,6	OB
9	356	Troligtvis dike	Stor gräsätare (stor herbivor)	Costae (revben)	corpus		Fragm	1	1	3,24	OB
10	1335	Brandgrav ?	Stor gräsätare (stor herbivor)	Os longum (långt rörben)/metapodium (mellanhands-/mellanfotsben)	grå färg		Fragm	1	1	0,64	BB

10	1335	Brandgrav ?	Oidentifierad art	Obestämt benslag	vit färg		Fragm	1	1	0,01	BB
13	200	Norra delen av storphögen	Häst (Equus caballus)	Metacarpale III (mellan- handsben III)	bearbetad vid distala ledrullen, fusionerad, uppluckrad benyta	dxt	Intakt	1	1	133,84	OB
14	348	Skelettgrav ?, ej grävd, ytfynd	Oidentifierad art	Obestämt benslag	uppluckrad benyta		Fragm	1	3	0,58	OB
15	1341	Skelettgrav ?, ej grävd, ytfynd	Tamsvin (Sus scrofa f. domesticus)	Kranium: temporale (tinnings- ben), occipitale (nackben)	fossa mandi- bularis, bulla tympanica, condylus occipitale	sin	Fragm	1	1	22,57	OB
15	1341	Skelettgrav ?, ej grävd, ytfynd	Mellanstort däggdjur	Kranium: temporale (tinnings- ben)	bullula tympanica	sin	Fragm	1	1	0,38	OB
15	1341	Skelettgrav ?, ej grävd, ytfynd	Mellanstort däggdjur	Kranium: temporale (tinnings- ben)	bullula tympanica		Fragm	1	1	0,51	OB
16	1341	Skelettgrav ?, ej grävd, ytfynd	Oidentifierad art	Obestämt benslag	vit färg, uppluckrad benyta		Fragm	1	1	0,33	BB
19	387	Mörkfärg- ning	Stor gräsätare (stor herbivor)	Femur (lårben)	distal (ledrulle), uppluckrad benyta		Fragm	1	1	2,9	OB
19	387	Mörkfärg- ning	Stor gräsätare (stor herbivor)	Obestämt benslag	ev vertebra (kota)		Fragm	1	1	1,05	OB
20	387	Mörkfärg- ning	Oidentifierad art	Obestämt benslag	gråvit färg		Fragm	2	2	0,18	BB
22	456	Skelettgrav ?, ej grävd, ytfynd	Tamsvin (Sus scrofa f. domesticus)	Phalanx 1 (tåben)	uppluckrad benyta		Intakt	1	1	3,54	OB
24	200	Storhög, södra delen, ovanpå kärnröse	Mellanstort däggdjur	Costae (revben)	gråvit färg		Fragm	1	1	0,45	BB
24	200	Storhög, södra delen, ovanpå kärnröse	Oidentifierad art	Os longum (långt rörben)	ev människa, gråvit färg		Fragm	1	1	0,77	BB
24	200	Storhög, södra delen, ovanpå kärnröse	Oidentifierad art	Os longum (långt rörben)	ledyta, svartgrå färg		Fragm	1	1	0,44	BB
24	200	Storhög, södra delen, ovanpå kärnröse	Mellanstort däggdjur	Maxilla (överkäke)	med alveol, gråvit färg		Fragm	1	1	0,46	BB
24	200	Storhög, södra	Oidentifierad art	Obestämt benslag	gråvit färg		Fragm	3	3	0,34	BB

		delen, ovanpå kärnröse											
27	1289	Backstuga	Mellanstort däggdjur	Costae (revben)			Fragm	2	2	2,56	OB		
27	1289	Backstuga	Mellanstort däggdjur	Os longum (långt rörben)	diafys		Fragm	1	1	1,45	OB		
29	356	Troligtvis dike	Nötboskap (Bos taurus)	Scapula (skulderblad)	cavitas glenoidalis	sin	Fragm	1	1	32,66	OB		
29	356	Troligtvis dike	Häst (Equus caballus)	Femur (lårben)	distal diafys- fossa plantaris, uppluckrad benyta	sin	Fragm	1	1	13,55	OB		
30		Lösfynd	Djur, obestämd art (Animalia indet.)	Obestämt benslag	svartvit färg		Fragm	1	1	0,22	BB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Coracoideu m	proximal (fusionerad)	dxt	Fragm	1	1	0,74	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Coracoideu m	proximal (fusionerad)	sin	Fragm	1	1	0,3	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Coracoideu m	diafys	sin	Fragm	1	1	0,23	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Scapula (skulder- blad)	proximal (fusionerad)	sin	Fragm	1	1	0,43	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Humerus (överarms- ben)	proximal + diafys (fusionerad)	dxt	Fragm	1	2	2,58	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Humerus (överarms- ben)	proximal + diafys (fusionerad)	sin	Fragm	1	2	1,75	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Ulna (underarms- ben)	proximal (fusionerad) + diafys + distal diafys	dxt	Defekt	1	1	1,26	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Radius (strålben)	diafys		Fragm	2	2	0,25	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Radius (strålben)	distal (fusionerad) + diafys	dxt	Fragm	1	1	0,26	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Carmo- metacarpus	distal (fusionerad) + diafys	dxt	Fragm	1	1	0,41	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Femur (lårben)	proximal (fusionerad)	dxt	Fragm	1	1	1,21	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Femur (lårben)	distal (fusionerad) + diafys, läkt fraktur	sin	Fragm	1	1	3,36	OB		
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Tibiotarsus	fusionerad	dxt	Defekt	1	1	3,61	OB		

33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Tibiotarsus	fusionerad	sin	Defekt	1	1	3,27	OB
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Fibula (vadben)	fusionerad		Intakt	1	1	0,17	OB
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Tarsometata rsus	fusionerad	dxt	Defekt	1	1	1,42	OB
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Tarsometata rsus	fusionerad	sin	Defekt	1	1	1,7	OB
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Hönsfågel (Gallus gallus)	Sternum (bröstben)			Fragm	1	1	0,19	OB
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Fågel (Aves sp.)	Vertebra (kota)			Defekt	2	2	0,74	OB
33	508/ 1379	Oval nedgräv- ning	Fågel (Aves sp.)	Obestämt benslag			Fragm	4	4	0,32	OB
34	335	Nedgräv- ning	Stor gräsätare (stor herbivor)	Vertebra thoracicae (ryggkota)	uppluckrad benyta		Defekt	1	1	20,6	OB
To talt								81	102	1082,28	

F1. A542: benfragment från alla kroppsregioner från skelettet. Höger och vänster ben, höger arm, höger höft, vänster hand, vänster nyckelben, nackbensfragment från skalltaget samt revben.
Vuxen individ, minsta individantal (MIND)= 1.

F33. A508/A1379: benfragment från alla kroppsregioner från hönsfågel (Gallus gallus). Minsta individantal (MIND)= 1.